

België-Belgique
P.B.
ANTWERPEN X
8/5124

rAntGroen

Gevleugeld Hertshooi

Vruchten, zaden en sporen

*3 jaar waarnemingen
in Vuile Plas*

Paddestoelencursus

Cap Gris Nez

Argonne

AFZENDER en VU:
Luk Smets
J. F. Kennedylaan 22
2630 Aartselaar
Afgiftekantoor Antwerpen X

natuurpunt
Zuidrand Antwerpen

Website

Afdelingswebsite: www.natuurpunt.be/zuidrandantwerpen

Website Hobokense Polder: www.jama.be/whop

Bestuursleden en coördinatoren

Hugo Waeterschoot, Voorzitter en Coördinator Beleidswerkgroep
03/455 22 12 - hugo_waeterschoot@hotmail.com

Daniella Van Peel, Secretaris en Coörd. Communicatiewerkgroep
03/827 85 16 - daniella.van.peel@skynet.be

Luk Smets, Penningmeester, Ledenadministratie en Website
03/289 73 66 - luk.smets@pandora.be

Johan De Ridder, Conservator Fort 7
0485/91 13 86 - johan.deridder@vlm.be

Peggy Beers, Conservator Fort 7
0485/52 81 25 - beerske@yahoo.com

Johan Baetens, Conservator Fort 7 en Studiewerkgroep
03/281 78 59 - johan.baetens@yucom.be

Bert Mertens, Conservator Hobokense Polder
03/366 13 60 - bert.mertens@village.uunet.be

Danny Jonckheere, Voorzitter Kern Hobokense Polder
03/828 64 03 - jonckheeredanny@vt4.net

Wim Mertens, Secretaris Kern Hobokense Polder
03/216 93 62 - wim.a.mertens@skynet.be

Ria Thys, Coördinator Educatieve werkgroep
03/289 73 66 - ria.thys@pi.be

An Caers, Administratie werkingsprogramma
03/458 34 80 - an.caers@pandora.be

Catherine Vandercruyssen, Coördinator Cursussen
03/288 81 07 - cvdx@pandora.be

Hilde Vangrunderbeek, Coördinator Agenda
03/457 97 51 - hildevangrunderbeek@skynet.be

Ronald Van den Bossche, Penningmeester Hobokense Polder
03/825 13 47 - ronald.vandenbossche@pandora.be

Redactie rAntGroen

Uiterste inzenddata voor artikels: 15 februari, 15 mei, 15 augustus en 15 november

Johan Baetens Hoofdredacteur, Fort 7-nieuws, Studie en Dierwaarnemingen
Ria Thys Lay-out, Educatieve artikels en Kinderhoek
Luk Smets Bestuursberichten
Peggy Beers Correctieadvies

An Caers Activiteitenagenda
Catherine Vandercruyssen Cursussen
Danny Jonckheere Hobokense Poldernieuws
André De Mul Verslagen
03/828 70 32 - andre.demul@belgacom.net

Contactpersonen geleide wandelingen

Fort 7: Tuur Wuyts, 03/449 99 11 Keuze uit natuur- of monumentwandeling.

Hobokense Polder: Annie Vandeweyer-Van Zwieten, 03/828 37 60 - walter.vandeweyer@pandora.be. De polderwandelingen worden verzorgd door VMPA-Hoboken en zijn in de agenda aangegeven met .

Algemeen

Lidmaatschap Natuurpunt: 17,5 euro per jaar te storten op onze rekening. Dit bedrag omvat het lidmaatschap voor het hele gezin. Als lid van Natuurpunt Zuidrand Antwerpen, ontvangt men het algemeen verenigingsmagazine Natuur.blad en ons afdelingstijdschrift rAntGroen.

Abonnementen: leden kunnen zich abonneren op het natuurstudietijdschrift Natuur.focus en het ornithologisch blad Natuur.oriolus aan telkens 8,5 euro. Indien men voor beide tijdschriftenopteert, betaalt men 32 euro, lidgeld inbegrepen.

Abonnement op rAntGroen: voor leden van andere afdelingen door storting van 5 euro op onze rekening.

Verzekering: ieder lid is verzekerd inzake burgerlijke aansprakelijkheid bij deelname

aan de Natuurpuntactiviteiten. Niet-leden gaan mee op eigen verantwoordelijkheid. Daar het bestuur niet verantwoordelijk kan gesteld worden voor de gevolgen van brand, worden de rokers er uitdrukkelijk op gewezen dat zij dit doen op eigen risico. Roken in ons clublokaal De IJsvogel is niet toegestaan.

Inschrijving voor de autobustochten: gepensioneerden betalen het tweede bedrag, het derde bedrag is voor jeugdleden en personen tot 21 jaar.

Wie laattijdig toch nog mee wil, gelieve enkel de penningmeester op te bellen. Hij alleen kan u zeggen of er nog plaats is in de autobus.

De eerst ingeschrevenen hebben voorrang indien de deelnemingsprijs betaald werd. Wie na storting niet mee kan, gelieve zo

vlug mogelijk de penningmeester te verwittigen, zodat mensen die eventueel op de wachtlijst staan, kunnen verwittigd worden. Indien er onvoldoende inschrijvingen zijn, gaat de tocht door met eigen wagens of met minibuses.

Annulatie: enkel wie om een ernstige reden niet kan deelnemen en uiterlijk 2 dagen vooraf verwittigt, heeft recht op terugbetaling.

Annulatie bij weekends en reizen: bij afzegging zonder geldige reden dient er steeds 10% van de totale prijs te worden betaald. Bij afzegging zonder geldige reden binnen de maand voor de reis of het weekend dient er minimum 25% van de totale prijs te worden betaald of de reeds gemaakte kosten indien deze hoger liggen dan 25%. Het bestuur oordeelt of de reden geldig is.

Alle betalingen dienen te gebeuren op volgende rekening: **979-9767547-40** van Natuurpunt Zuidrand Antwerpen, J.F.Kennedylaan 22, 2630 Aartselaar. Op uw betalingen steeds reden van betaling en uw naam vermelden a.u.b.
Fiscaal aftrekbare giften (min. 30 euro) dienen rechtstreeks gestort te worden op rekening 293-0212075-88 van de Natuurpunt vzw, Kardinaal Mercierplein 1, 2800 Mechelen met vermelding "Afdelingsfonds 3722, Zuidrand Antwerpen"

Moet er nog VEN zijn na de verkiezingen?

Wanneer ik dit stukje kort na de verkiezingen schrijf, zit ik al enkele dagen met een heus dilemma in mijn hoofd. Ik begrijp niet goed meer wat de zo geroemde "bevolking" eigenlijk wil en als democratisch ingestelde vereniging moeten we ons oor toch wel te luisteren leggen bij de maatschappij, nietwaar?

Aan de ene kant las ik enkele maanden geleden in de kranten, dat een objectief onderzoek had aangetoond dat ongeveer 1 Vlaming op 4 maandelijks wandelen gaat en daarbij bij voorkeur naar een natuurreservaat of parkgebied trekt. Op naar het buitengebied dus ! Een bijna ongelooflijk hoog percentage, vond ik dat. Maar aan de andere zijde hebben de laatste weken meer dan eens aangetoond dat diezelfde burger blijkbaar niet bereid is om ten strijde te trekken om die gebieden blijvend te vrijwaren voor dit doel. Neen, ik heb het niet over de politieke keuze van de burger, dat is hun volkomen en grondwettelijk recht; maar wel over de heisa rond het VEN. Plots vindt het geweeklaag van boeren en jagers omtrent de opdringerigheid van het VEN (sic) steun bij plattelanders, golfers, sportlui, vissers en vele anderen. Toch wel bizar nietwaar, aangezien vele van deze lieden feitelijk uitgeweken stedelingen zijn. De oeroude (en natuurlijke) territoriumdrift lijkt weer op te borrelen, onder het motto : "ik heb dit nieuwe territorium eerst veroverd" !

Bovendien is er hier volgens mij op zijn minst sprake van een Babylonische spraakverwarring aangezien de eerste fase van het VEN (en daar gaat het nu toch om) helemaal geen NIEUWE gebieden als groen inkleurt en zeker niet tot, wat de pers beweren mag, "het verhuizen van ganser wijken en broodroof van landbouw" of wat dan ook zou leiden. De eerste fase van het VEN tracht immers enkel die gebieden te identificeren die waardevol zijn EN waarop geen andere claims liggen zoals woonuitbreiding- of landbouwzone. Dus ofwel werden al deze "protesterende lieden" gewoonweg misleid door diegenen die hierbij belang hebben, ofwel faalt de communicatie rond het VEN.

Ik vrees dat beide redenen aan de oorsprong van het euvel liggen. Het is immers overduidelijk dat de discussie rond het VEN door een aantal burgers aangegrepen wordt om hun claim op de open en groene ruimte te vergoelijken door de anderen als veroveraars te bestempelen. Een beproefde techniek die blijkbaar nog niet aan kracht ingeboet heeft. In alle eerlijkheid dient gezegd dat slechts een minimale fractie van de toegewezen groene ruimte uit de Vlaamse ruimtebalans door de eerste fase van het VEN toegewezen wordt. Aangezien het erg onwaarschijnlijk is dat er nog een volgende fase komt gaan we er dus op achteruit (en nog zo geen klein beetje ook, zo'n 40 000 hectaren) en niet op vooruit zoals deze lieden menen. Anderzijds moeten we toegeven dat het VEN, groene RUPs, IVON, en andere ruimtelijke ordeningsinstrumenten zo hopeloos ingewikkeld zijn geworden, dat niemand behalve de deskundigen (die het eigenlijk toch reeds weten) er nog aan uit kunnen. Werk aan de winkel dus voor de nieuwe bestuursploeg met een oproep naar verduidelijking en vereenvoudiging.

Voor de wandelende burger die de natuur opzoekt, heb ik maar één boodschap : blijf thuis of wees consequent en kom op voor dit gebied ! Het lijkt wel zo één van die succesvolle "oneliners" van Steve ! Ik hoop dat de burger dit begrijpt.

PS: de bemerkingen van onze afdeling bij het VEN werden recent ontvankelijk verklaard en kunnen op de hiervoor speciaal gecreëerde website van de Vlaamse Gemeenschap geraadpleegd worden (www.ven-ivon.be) onder de ID-nummers 327 en 328.

Een consequente burger,
Hugo

3de kwartaal 2003

Iedereen is welkom op alle wandelingen. Honden zijn niet toegestaan op onze activiteiten.

De gids/leiding treedt op als educatieve begeleider van Natuur- en Milieueducatie Natuurpunt.

- = Kostendelend vervoer (5 eurocent/km) wordt op de afspraakplaats georganiseerd.
- = Kindvriendelijke tocht.
- = Wandelingen, waarbij dit logo vermeld staat, zijn opgenomen in de VMPPA-wandelkalender

Zo. 6 juli 2003
8.00u

Noord-Limburg: Hageven en De Luysen/Stamprooierbroek: Landschapswandelingen

Gids: Hubert Lehaen (voormiddag)
Leiding: Luk en Ria Smets-Thys

03/289 73 66

Vandaag trekken we naar Noord-Limburg. Daar bevinden zich verschillende grensoverschrijdende natuurgebieden, die samen één groot natuurpark vormen. Noodgedwongen moeten we ons tot een viertal beperken.

In de voormiddag bezoeken we het **Hageven/Plateaux** te Neerpelt. Dit wordt beheerd door Natuurpunt samen met de Nederlandse collega's van Natuurmonumenten. Het ligt op de overgang van droge zandgrond naar het vochtig beekdal van de Dommel, wat ons een scala van biotopen biedt, gaande van heide en bos langs vloeiveiden en rietvelden tot vennen en vijvers. Het gebied herbergt een belangrijke populatie van het zeldzame Gentiaanblauwtje.

's Middags nuttigen we onze picknick in het **bezoekerscentrum De Wulp**. Daar kan u ook drank en Limburgse vlaai aankopen. Belangstellenden kunnen een bezoekje brengen aan de insectentuin.

Na de middag verplaatsen we ons naar Bree om een landschapswandeling te maken in **De Luysen** en het

Stamprooierbroek. De Luysen is een open water- en moerasgebied, omgeven door wei- en hooilanden en broekbossen. Bomenrijen, houtkanten en poelen geven het landschap een bijzondere meerwaarde. Onder impuls van Natuurpunt werd het landschap vrij drastisch hersteld. Eerst werden alle illegale bouwwerken verwijderd, de oevers werden afgeschuind en een moeraszone en slikplaat aangelegd. De twee vogelkijkhutten zijn zowat de meest comfortabele die we in Vlaanderen tegenkwamen. Een greep van mogelijke waarnemingen: Bruine Kiekendief, Roerdomp, Blauwborst, Snor, Waterral, Watersnip en IJsvogel.

Afspraak: Vertrek kostendelend met eigen wagens om 8.00u op de Bist te Wilrijk. Terug rond 18.00u. Aantal te wandelen km: 8 km en 5 km.

Meebrengen: Picknick, wat geld voor drank en Limburgse vlaai, laarzen, verrekijker, fototoestel en flora. Bijdrage voor het plaatselijk reservatenfonds: 1,5 € ter plaatse te betalen.

De Luysen Foto: Luk Smets

Zo. 13 juli 2003
14.00u

Natuurwandeling in Fort 7

Gidsen: Educatieve werkgroep
Leiding: Peggy Beers

0485/52 81 25

Een wandeling op Fort 7 in de zomer is steeds de moeite. Naast de bewondering van vele zomerbloeiers, kunnen de voorbijgebeheerswerken geëvalueerd worden. Gidsen van de Educatieve werkgroep leiden deze wandeling.

Afspraak: om 14.00u aan Fort 7, Legerstraat 40 te Wilrijk. Het einde is voorzien omstreeks 17.00u ter plaatse. Aantal te wandelen km: 5 km. Meebrengen: loep, verrekijker, veldgidsen, stevig schoeisel en laarzen bij regenweer.

Di. 15 juli 2003

Laatste dag om in te schrijven voor de bustocht naar Nederland
dd. 2 aug. 2003

Ma. 21 juli 2003
8.30u

Zomerwandeling in het Heidebos te Moerbeke/Wachtebeke (VM) en de Daknamse Meersen (NM)

Gids: Gert Du Cheyne (VM)

09/345 83 33

Tuur Wuyts (NM)

03/449 99 11

Leiding: Tuur Wuyts

03/449 99 11

We trekken weer naar het Waasland en verkennen voor onze afdeling twee nieuwe gebieden.

Het Heidebos heeft een oppervlakte van 207 ha en is een heide- en bosgebied, waar Boompieper, Boomleeuwerik en Boomvalk voorkomen, evenals heel wat vlindersoorten (zie ook wandelgids Natuurpunt).

's Namiddags bezoeken we de Daknamse Meersen dat een vochtig gebied is. Wie weet, treffen we hier een Ooievaar aan!

Afspraak: We vertrekken op de Bist te Wilrijk om 8.30u

(kostendelend vervoer mogelijk). Wie 's middags wil aansluiten, dient **contact op te nemen met de leiding**. Het einde is voorzien omstreeks 17.00u ter plaatse. De wandelafstand bedraagt ongeveer 9 km.

Meebrengen: picknick, verrekijker, loep, planten- en/of insectengids, fototoestel en stevig schoeisel (eventueel laarzen bij regenachtig weer).

Za. 26 juli 2003
8.30 u

Fietstocht in de Noorderkempen

Gids: Marieke Berkvens

03/311 73 35

Leiding: Tuur Wuyts

03/449 99 11

Deze keer zoeken we het iets dichterbij huis en fietsen we door bos-, weide- en heidegebieden, maar ook maïsakkers worden niet vergeten. De eigenlijke start is de kerk van Wuustwezel, daarna richting Kalmthout, langs het Stappersven, Essenhoek, Wildert, Wuustwezel.

Fietsafstand: ca. 50 km.

Vermits de camionette van Gaston niet zo erg bedrijfszeker meer is, doen we beroep op een persoon die kan instaan voor het vervoer van een aantal fietsen.

Ook personen die nog plaats hebben op hun fietsrek, mogen

dit melden bij de leiding.

Praktisch: Belangrijk! Wie mee wil, ook al heeft men eigen vervoer, dient zich **telefonisch te melden bij Tuur voor 15 juli**, want het aantal deelnemers is beperkt tot **max. 20 personen**.

Vertrek op de Bist te Wilrijk tegenover het districtshuis om 8.30 u. Einde van de tocht om ongeveer 17u, maar we pinnen ons daar niet op vast!

Meebrengen: picknick, drank, fietsgerief en een soepel karakter.

Za. 2 aug. 2003
7.30u

Autocartocht naar Nederland! De eendenkooi in Aalkeetpolder en de Amsterdamse Waterleidingsduinen

Plaatselijke gidsen

Leiding: Fons Waeterschoot

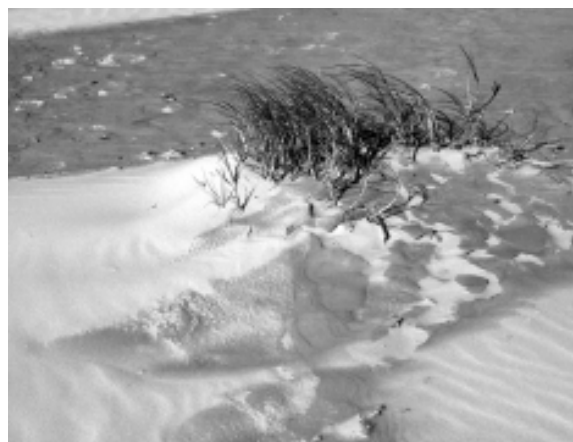
03/322 12 75

's Voormiddags bezoeken we met gids een eendenkooi in de Aalkeetpolder.

Van de ongeveer 2000 kooien die vroeger in Nederland werkzaam waren, zijn er nu nog slechts een l20 intact, die nu nog weleens gebruikt worden voor ringwerk. We gaan er kennis maken met het kooibedrijf en de rust die er heerst. Een eeuwenoud afpalingrecht, stammend uit de tijd van Karel V, verbodt immers alle lawaai binnen een vastgestelde straal rond de kooi.

's Namiddags wandelen we met plaatselijke gidsen door de Amsterdamse Waterleidingsduinen, een duinstrook van 3370 ha. tussen Noordwijk en Zandvoort. Vanaf 1957 wordt er voorgezuiverd rivierwater in de duinen gelaten om er voldoende drinkwater te kunnen winnen. Het gevarieerd duingebied herbergt een rijke flora en fauna! Veel te veel om op te noemen ... je moet het mee beleven!

Afspraak: Wie mee wil, meldt zich telefonisch aan bij de leiding (belangrijk wegens verlof penningmeester) en stort vóór 15 juli 2003 16 - 14,5 - 13 euro op onze rekening (zie blz. 2) met vermelding "Tocht Nederland", naam en opstapplaats.

We vertrekken met de autocar om 7.30u : Kioskplaats te Hoboken, 7.45u : Bist te Wilrijk en 8.00u : aan het gemeentehuis te Mortsel. Terug thuis tussen 20.00u en 20.30u. Meebrengen: volledige picknick voor 's middags, verrekijker, loep en de nodige boeken. Bij slechter weer laarzen, anders goede stapschoenen. Voor het avondeten houden we bij de terugtocht even halt bij een 'wegrestaurant' (prijskeuze: eten en drinken).

Zo. 10 aug. 2003

Steltlopers in Zeeland

8.00u

Gids: Luc Van Schoor
Leiding: Rudy Vansevenant

03/353 09 77
03/457 97 51

Zeeland blijft een aantrekkingspool voor natuur- en vooral vogelliefhebbers en een vaste waarde op het programma (dixit André De Mul in het verslag van de tocht van vorig jaar). Deze (jaarlijkse) speurtocht naar de steltlopers heeft ook al een rijke traditie. Daarbij hebben we vooral oog voor de moeras- en draslanden, de slikken en inlagen waar allerlei waadvogels hun kostje zoeken of overtijen. De nadruk ligt vooral op Schouwen, maar ook Tholen en N-Beveland kennen goede gebieden. Begin augustus vertonen nog heel wat vogels hun kleurig zomerkleed wat de waarnemingen zeker attractiever maakt. Naast steltlopers zijn er telkens leuke uitschieters zoals bijv. de

Grauwe Klauwier en de jagende Boomvalk vorig jaar in de Prunjepolder. Stof genoeg dus voor een hopelijk, ook door het weer begunstigde, vogelrijke dag!

Afspraak: We vertrekken om 8.00u op de Bist te Wilrijk. Aansluiten aan het station van Mortsel is mogelijk, mits vooraf aan te melden bij de leiding. Wie wil, kan eventueel aansluiten om 13.15u, eveneens mits de leiding te verwittigen (de juiste plaats wordt dan meegegeeld). We zijn terug te Wilrijk omstreeks 18.30u. Aantal te wandelen km: 6 km. Meebrengen: picknick, drank, kijker, telescoop, vogelgids, fototoestel, laarzen bij regenweer en stevig schoeisel.

Zo. 17 aug. 2003

Wandeling in de Hobokense Polder

9.30u

Gidsen: Michel Van Megroot en Marc Roelands
Leiding: Annie Vandeweyer-Van Zwieten

03/828 37 60

Met Sint-Jan komt de zich tot dusver stormachtig ontwikkelende dieren- en plantenwereld tot een hoogtepunt, waarna een periode van duidelijke rust volgt. Veel vogels zijn druk bezig met het grootbrengen van de jongen en zingen nog

slechts af en toe. In de zomerhitte rijpen de vruchten. **Afspraak:** Station Hoboken Polder, einde Berkenrodelei om 9.30u. Meebrengen: laarzen, verrekijker, vogel- en/of plantengids. Einde omstreeks 12.30u.

Wo. 20 aug. 2003

Laatste dag om in te schrijven voor de fietstocht Rondje Pontje dd. 30 aug. 2003

Zo. 24 aug. 2003

Blindertocht in de Viroinvallei

8.00u

Gids: Armand Cuypers
Leiding: Catherine Vandercruyssen

03/440 29 01
03/288 81 07

Na de 2 theorie-avonden (20 & 27 mei) over dagvlinders trekken wij, cursisten en andere leden van onze afdeling, in volle zomer naar de Viroinvallei. Daar bezoeken we een vijftal interessante plekje om meerdere van deze prachtige, maar zeldzaam wordende insecten in de praktijk te leren kennen. Met behulp van de bekende "Veldgids Dagvlinders" zullen we de waargenomen exemplaren determineren. Bij koud weer of regen gaat deze excursie niet door! Bij twijfel kan je op zaterdagavond de gids opbellen. **Afspraak:** We vertrekken op de Bist te Wilrijk om 8.00u (kostendelend vervoer mogelijk). Het einde is voorzien ten laatste om 17.30u. ter plaatse. Slechts enkele km te wandelen over soms wat moeilijk terrein.

Meebrengen: picknick, drank (bij goed weer eten we buiten), loep, verrekijker, vlinder- en/of insectengids(en), fototoestel en stevig schoeisel.

Za. 30 aug. 2003

Fietstocht "Rondje Pontje" Grevelingen en Noordzee

7.45u

Gids: Luc Van Schoor
Leiding: Jos Stessens

03/353 09 77
03/455 51 19

Voor onze tweede fietstocht Rondje Pontje kozen we voor Goeree. We starten in Den Osse en nemen de veerpont naar Flakkee. Daarna rijden we naar het reservaat en doen daar een wandeling van ongeveer 2 km. Dan rijden we verder langs de Grevelingen richting Brouwersdijk, waar we tijd hebben om vogels waar te nemen en een korte wandeling te maken aan de Punt van Goeree. Langs de Kabellaarsbank fietsen we terug naar het vertrekpunt Den Osse. **Afspraak:** Vertrek om 7.45u stipt op de Bist te Wilrijk. Wim Van Deynze is bereid een tiental fietsen te vervoeren met zijn aanhangwagen. **Wie mee wil, geeft een seintje**

aan de leiding en geeft op of hij/zij er voor opteert de fiets op de aanhangwagen van Wim te plaatsen of zelf instaat voor het vervoer. Chauffeurs geven op hoeveel passagiers ze kostendelend kunnen meenemen. Melden vóór 20 augustus. Het aantal deelnemers wordt beperkt tot 20! We verwachten te eindigen in Den Osse omstreeks 17.00u. De afstand bedraagt ongeveer 40 km fietsen en 4 km wandelen. Meebrengen: picknick, drank, kijker, vogelgids, sportschoenen (fietsen) en fototoestel. De veerpont kost 6 euro voor 60 minuten varen.

Za. 30 aug. 2003   Laatste dag om in te schrijven voor bustocht Hoge Venen dd. 13/09

Zo. 7 sep. 2003

Markiezaat en Zoomland (Bergen-op-Zoom)

8.30u

Gids: Luc Van Schoor

03/353 09 77

Leiding: Rudy Vansevenant

03/457 97 51

Sinds 1984, het jaar van zijn ontstaan, is het Markiezaatmeer aangeduid als wetland van internationale betekenis. Dit prachtig meer en moeras vormt samen met de aangrenzende gebieden, Landgoed Mattenburgh, Molenplaat en Hogewaardpolder, één aaneengesloten natuurgebied van circa 2400 ha!

Er zijn weinig plaatsen waar binnen een beperkte oppervlakte zo'n variatie in landschappen voorkomt.

Het visrijke Markiezaatmeer trekt naast heel wat broedvogels ook typische doortrekkers en wintergasten aan als o.a. Lepelaar, Vis- en Zeearend en Slechtvalk. Heel wat vogels zoals Futen, Eenden, Aalscholvers en Zwanen brengen er ook hun ruiperiode door.

Er valt dus voor vogel- en natuurliefhebbers veel te beleven, zeker als je zoals vandaag een en ander wat dichterbij kan aanschouwen o.l.v. een deskundige gids.

Na de middagpauze in of nabij het bezoekerscentrum De

Kraayenberg met uitkijktoren (ook een bezoekje waard!) trekken we naar Zoomland. In dit uitgestrekte landgoed wandelen we langs en door loof- en naaldbossen, bouw- en weilanden, heide, dichtgegroeide stuifzanden, moeras en fraaie beuken- en eikenbossen.

Stof genoeg dus voor een dagje natuurexploratie van de bovenste plank.

Afspraak: We vertrekken met eigen wagens op de Bist te Wilrijk om 8.30u. Wie eventueel 's middags wil aansluiten, kan dat om 13.30u aan de parking van het bezoekerscentrum Kraayenberg, Fianestraat 17 te Bergen-Op-Zoom mits de leiding te verwittigen. Het einde is voorzien omstreeks 17.00u ter plaatse. Aantal te wandelen km: 10 km. Meebrengen: picknick, kijker, telescoop, vogelgids, fototoestel, laarzen bij regenweer, stevig schoeisel en 5 euro per persoon.

Za. 13 sep. 2003

Busuitstap naar de Hoge Venen.

7.30 u

Landschapstocht in het Algemeines en Brack Venn

Gids en leiding: Hugo Waeterschoot

03/455 22 12

Vandaag gaan we op verkenning naar een minder gekend deel van de Hoge Venen, gelegen langsheen de weg Eupen-Monschau juist voor de Duitse grens: het Brackvenn en het Algemeines Venn. Alhoewel misschien minder spectaculair dan het gebied rond de Botrange, hebben we hier als groot voordeel dat we op één wandeling vele verschillende landschappelijke aspecten van de Hoge Venen te zien krijgen. We vertrekken via een knuppelpad op zoek naar de restanten van het Brackvenn. Dit erg mooie gebied herbergt de restanten van een aantal "pfalzen", die een mooie diversiteit aan flora en fauna bevatten zoals de Beredruif, Beenbreek, Zonnedauw en andere planten van het zure milieu. Verder op weg naar de open vlakte van het Algemeines Venn, komen we vast en zeker de Klokjesgentiaan tegen. Alleen hiervoor zou je reeds de tocht aanvatten, een juweeltje van moeder natuur. Maar ook de zo typische bosgebieden van de Venen staan op het programma waar we op zoek gaan naar enkele relictplanten uit de laatste ijstijdperiode zoals de Zevenster (hopelijk???) en de Stippelvaren. Met een beetje geluk kunnen we tevens een aantal mooie vogelwaarnemingen maken in het dichte naaldbos. Ten gevolge van de aanwezigheid van de Haze-

laar is een ontmoeting met de Notenkraker ook niet uitgesloten. Op onze terugweg wandelen we langs de Eupenergrabe, een restant uit de periode van Napoleon. Hopelijk valt het weer enigszins mee, want we eten onze boterhammen 's middags op in het veld. Voor deze tocht zijn stevige stapschoenen en bij regenweer laarzen noodzakelijk. Een picknick (incl. drank), een verrekijker en eventueel veldgidsen neem je ook best mee. De geplande wandeling is helemaal niet moeilijk en bedraagt ongeveer 9 km, zodat het een ideale gezinsuitstap vormt waar ook jongeren (die de afstand kunnen wandelen) gerust welkom zijn.

Afspraak: Wie mee wil, stopt voor 30 augustus 14,5 - 13 - 11,5 euro op onze rekening (zie blz. 2) met vermelding "Hoge Venen", naam en opstapplaats. We vertrekken per bus om 7.00u aan de Kioskplaats te Hoboken, om 7.15u aan de Bist te Wilrijk en om 7.30u aan het station Oude God te Mortsel. We komen in omgekeerde volgorde terug vanaf 19.30u.

De tocht is gepland op zaterdag, dit om eventuele files van terugkerende toeristen uit de Ardennen te vermijden.

Zo. 21 sep. 2003

Wandeling in de Hobokense Polder

14.00u

Gidsen: Terry Mariën en Jeannine Nielandt

Leiding: Annie Vandeweyer-Van Zwieten

03/828 37 60

Het prille begin van de herfst. Sommige bomen en struiken vormen reeds hun knoppen in de late zomer of vroege herfst. Andere planten en dieren bereiden zich (elk op hun specifieke manier) voor op de overwintering. We gaan dit wat nader bekijken en zeker gaan we gewoon genieten van

al het mooie dat de natuur ons te bieden heeft in deze prille herfst.

Afspraak: Station Hoboken Polder, einde Berkenrodelei om 14.00u. Meebrengen: laarzen bij vochtig weer. Einde rond 17.00u.

Zo. 21 sep. 2003
8.30u

Linkeroever en Saeftinghe

Gids: Luc Van Schoor

Leiding: Wim Mertens

03/353 09 77

03/216 93 62

Nu het broedseizoen ten einde is en de eerste trekkers zich aanmelden, bezoeken we de vogelrijke natuurgebieden op de Wase Linkerscheldeoever.

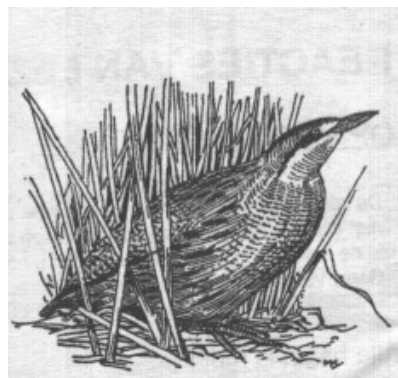
We richten onze kijkers mogelijk op Blokkersdijk, maar alleszins op het Groot Rietveld (Melsele), de plassen en opgespoten gebieden rond Verrebroek en het Verdrongen Land van Saeftinghe.

De waarde van deze gebieden blijkt o.a. uit de lijst van bijzondere broedvogels met soorten als Roerdomp, Slechtvalk, Bruine Kiekendief, Geoorde Fuut, Zwartkopmeeuw en Graszanger om er maar enkele te noemen. Eind september is tevens een geschikte periode om uit te kijken naar allerlei steltlopers. We voorzien enkele wandelingen en 's middags eten we in het gekend cafeetje van Emmadorp.

Een gevarieerd programma en toch dichtbij!

Afspraak: We vertrekken met eigen wagens op de Bist te Wilrijk om 8.30u. Wie 's middags wil aansluiten, kan dat

om 13.30u aan café 't Verdrongen Land te Emmadorp (Z.-VI.) mits de leiding te verwittigen. Het einde is voorzien omstreeks 17.00u ter plaatse. Aantal te wandelen km: 5 km. Meebrengen: picknick, drank, kijker, telescoop, vogelgids, foto toestel, laarzen bij regenweer en stevig schoeisel.

Zo. 5 okt. 2003

Laatste dag om in te schrijven voor de bustocht naar de Ardennen
dd. 19 okt. 2003

Zo. 5 okt. 2003

7.00 u

Zangvogeltrek in de Hobokense Polder: Europese Vogelkijkdagen

Gids: Hobokense Poldergidsen

Leiding: Danny Jonckheere

03/828 64 03

Vandaag vroeg uit de veren! Tijdens het weekend van de Europese Vogelkijkdagen blijven we in eigen regio, meer bepaald in ons natuurgebied de Hobokense Polder. Op het hoogtepunt van de trek (vooral voor zangvogels) en onder deskundige leiding van prima vogelkenners, valt daar echt

wat te beleven voor al wie de ogen en de oren wijd open zet.

Afspraak: om 7 u aan het station Hoboken-Polder (einde Berkenrodelei). Einde omstreeks 11 u. Wandelaafstand: ca. 5 km. Meebrengen: laarzen, verrekijker, vogelgids

Zo. 12 okt. 2003

14.00u

7j t.e.m. 14j ☺

Herfstspeurtocht in Fort 7

Gidsen en leiding: Ria Thys

Nancy Geldhof

03/289 73 66

03/827 55 44

Keileuk! Een namiddagje dwalen door het prachtige gebied van Fort 7!!!

De natuur toont zich in de herfst wel heel mooi. We gaan kijken naar herfstvruchten (bessen, zaden, paddestoelen, ...) en zoeken ook naar diersporen (drolletjes van konijnen, aangevreten noten, pootafdrukken, braakballen, ...). We gaan na hoe het bos en alles wat er in leeft zich voorbereidt op de komende winter. En na onze speurtocht wordt het tijd

om nog een uurtje in het lokaal De IJsvogel door te brengen voor een toffe doe-activiteit.

Afspraak: om 14.00u in Fort 7, Legerstraat 40 te Wilrijk. Einde voorzien om 17.00u. Meebrengen: laarzen en één euro (voor een drankje en knutselmateriaal). Eventueel een loepje.

Zo. 12 okt. 2003

14.00u

Herfstwandeling in Fort 7

Gidsen: Luk Smets

Tuur Wuyts

03/289 73 66

03/449 99 11

Speciaal voor de ouders, maar ook voor al onze geïnteresseerde leden!

Terwijl de kinderen zich Sherlock Holmes wanen, geven we u de kans kennis te maken met ons schitterend natuurgebied in volle herfststooi. Hoe bereidt de natuur zich voor op de

nakende winter? Welke inspanningen levert onze trouwe beheersploeg om de natuurlijke evolutie in Fort 7 zo optimaal mogelijk te ondersteunen?

U bent van harte welkom om met al uw zintuigen te komen genieten van ons natuurgebied.

Afspraak: om 14.00u in Fort 7, Legerstraat 40 Wilrijk.
Aantal te wandelen km: ca. 3 km. Einde voorzien om 17.00u. Wie het wenst kan na afloop een verfrissing of

warme drank aankopen in ons lokaal De IJsvogel.
Meebrengen: stevig schoeisel (laarzen bij vochtig weer) en indien mogelijk verrekijker.

Za. 18 okt. 2003   **Open beheersdag in Fort 7**
9.00 u   Leiding: Peggy Beers

0485/52 81 25

In oktober wordt er traditioneel gestart met de beheerswerkzaamheden in ons natuurgebied. Elke zaterdag wordt er gewerkt van 9 tot 12 u en dit de hele winter lang. De laatste werkdag is voorzien op zaterdag 6 maart 2004.

Wil je mee de handen uit de mouwen steken, kom dan gerust eens af.

Afspraak: De IJsvogel, Fort 7, Legerstraat 40 in Wilrijk om 9 u. Meebrengen: werkhandschoenen en stevig schoeisel.

Zo. 19 okt. 2003   **Wandeling in de Hobokense Polder**
9.30u   Gidsen: Gilbert Van Ael en An Baemans
Leiding: Annie Vandeweyer-Van Zwieten

03/828 37 60

De herfst is al een maand ver. Tijd dus om eens te kijken hoe de bomen hun bladeren verkleuren. Mogelijk zijn er veel bladeren afgevallen, maar dit kan alleen maar ten goede komen van de paddestoelen die de nog voedselrijke substantie verder gaan afbreken. Voor paddestoelen is het dan ook het hoogseizoen. Bessen en zaden wachten op het

moment dat ze verspreid gaan worden door allerlei dieren en de wind. Dus zoals altijd in de natuur is het meer dan de moeite waard om te genieten van dit alles.

Afspraak: Station Hoboken Polder, einde Berkenrodelei om 9.30u. Meebrengen: laarzen, verrekijker, vogel- en/of plantengids. Einde rond 12.30u.

Zo. 19 okt. 2003   **Busuitstap naar de Boven-Ourthe**
7.00u   Gids: Jan Van Assche
Leiding: Moniek Van den Bergh

0495/30 97 58

03/457 54 49

Onze gids Jan heeft een zeer mooie herfstwandeling in de streek van de Boven-Ourthe uitgestippeld. De bus zet ons af in Ollomont (gemeente Nadrin) aan een Romaanse kerk uit de 12e eeuw. Ons wandeltraject volgt een Ardense rivier, maar we wandelen ook heel wat door de bossen. Gezien het tijdstip van het jaar kijken we uiteraard naar paddestoelen en mossen (een boekje met tekeningen van mossen uit de "Landwehr" is verkrijgbaar bij de gids). Uiteraard is er ook voor de vogelliefhebbers zeker wat te beleven.

's Middags picknicken we op het terras van hotel-restaurant Belvédère aan "Le Herou" (gemeente Nadrin).

Onze rondwandeling eindigt in Nadrin rond 16.30u waar de

mogelijkheid bestaat de dag af te sluiten met een koud of warm drankje alvorens de bustocht richting Antwerpen aan te vatten.

Afspraak: Wie mee wil, **stort vóór 5 oktober 2003** 14,5 - 13 - 11,5 euro op onze rekening (zie blz. 2) met vermelding "Boven-Ourthe", naam en opstapplaats. We vertrekken per bus om 7.00u aan de Kioskplaats te Hoboken, om 7.15u aan de Bist te Wilrijk en om 7.30u aan het station Oude God te Mortsel. We komen in omgekeerde volgorde terug vanaf 19.00u.

Mee te brengen: picknick, ev. drank voor onderweg, kijker, vogelgids, paddestoelen- en mossengids, fototoestel en laarzen bij regenweer.

Vr. 31 okt. 2003   **Prullaria van Cap Gris Nez**
20.00u   Gids: Hugo Waeterschoot

03/455 22 12

De golven, beestjes, wieren en ander strand- en kustgespuis van het herfstweekend van Cap Gris Nez, klinken waarschijnlijk (en hopelijk) je nog steeds als muziek in de oren. Om het concert in schoonheid te beëindigen organiseren we vanavond een ware "weekendreunie". Naast de hopelijk veelvuldige foto- en diakiekjes bekijken we het meegebrachte materiaal zoals schelpen, wieren, fossielen en voor diegenen die het echt niet laten konden rotsen en zandzakjes. Je merkt het al, benevens educatief, wordt het vast en zeker een gezellige avond. Voor dit laatste rekenen we alvast ook op jouw medewerking. Het einduur is dus eerder als indicatief te beschouwen en hangt ten volle af van de atmosfeer!

Afspraak: We komen bijeen om 20.00u aan Lokaal De IJsvogel, Legerstraat 40 te Wilrijk. Het einde is voorzien omstreeks 22.30u.

Knotswier

Tragevel

Mariene weekend Cap Gris Nez

Vrijdagavond 26 september tot zondag 28 september 2003

Leiding: Hugo Waeterschoot 03/455 22 12 en Catherine Vandercruyssen 03/288 81 07

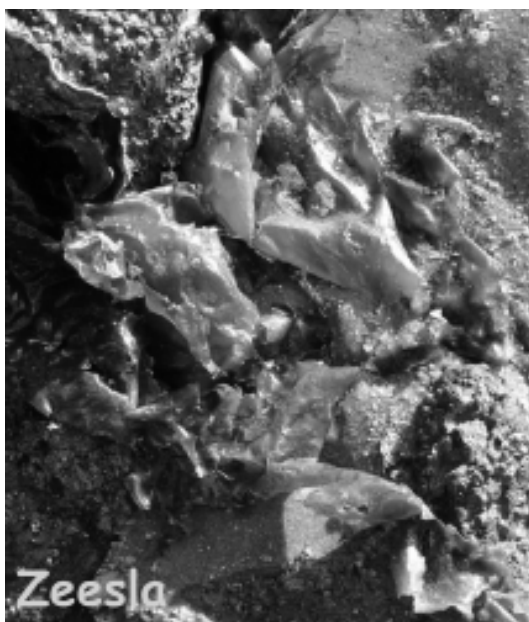
Gids: Hugo Waeterschoot 03/455 22 12

Als waardige afsluiter van de cursus "het mariene leven" en op algemeen verzoek herhalen we dit jaar het mariene ecologisch weekend in de streek van de Boulonnais, gelegen in Noord-Frankrijk tussen Calais en Boulogne-Sur-Mer. Deze heuvelachtige streek met sterk geprofileerde rotskusten leent zich uitstekend tot het bekijken van alle facetten van het mariene leven langs de kustlijn van het Kanaal. Allereerst is er het enorme getijdenverschil, dat met zijn 7 à 8 meter ruim het dubbele bedraagt van onze kust. Anderzijds is er de sterke afwisseling van de kuststrook, van brandingrijke rotskusten tot wijde zandstranden. Deze afwisseling staat garant voor een boeiende variatie van sponzen en wieren, zakpijpen, slangsterren, krabbensoorten en vogels.

Tijdens het weekend zal er uitvoerig uitleg verstrekt worden over het voorkomen en de ecologie van deze getijdengebieden, zodat je bij je volgende bezoek aan de Belgische kust met een andere blik iedere dijkbreker zult aanschouwen. De datum van het weekend werd zo gekozen dat hij samenvalt met een gunstig getijde. Natuurlijk vergeten we ook de vogeltrek niet. Einde september begint de doortrekperiode voor vele zeevogelsoorten immers reeds behoorlijk op gang te komen, al hangt dit een beetje af van de weersgesteldheid. Vanop Cap Gris Nez heb je dan ook de mogelijkheid om deze trek van nabij te volgen.

Wil je er bij zijn, reserveer dan alvast je agenda voor dit weekend **van vrijdagavond 26 tot en met zondag 28 september** en stort onmiddellijk je voorschot. De datum van storting van het voorschot op onze rekening bepaalt de volgorde van inschrijving.

Een greep uit de overvolle agenda van het weekend doet je vast en zeker al watertanden:

- Een overdonderende (erg) vroegochtend-excursie naar de grootste vismijn van Europa, te Boulogne
- Een mariene excursie in een oude duikboothaven, waar we de wierenzonatie en alle biologische leven op en onder de stenen in detail bekijken van lage tot hoge tij
- Een prachtige landschapswandeling in het heuvelachtige hinterland, gekenmerkt door zijn struwelen en heggen, op zoek naar doortrekkende zang- en roofvogels en wie weet zoals vorige maal een Boomkikkertje
- Mogelijkheid om 's morgensvroeg de zeetrek vanop Cap Gris Nez of Cap de la Crèche van nabij gade te slaan
- Plantenexcursie door het unieke duinenreservaat van de Ambleteuse, waar nog echte "wandelande duinen" de streek onveilig maken

Als je dan nog weet dat we logeren in een vernieuwd familiepensionnetje gelegen in het charmante Wissant, met een in de streek vermaarde excellente (Franse) keuken, dan verwacht je op het einde van de dag nog maar één ding: een zalige nachtrust!!!

Voor dit unieke evenement zal de richtprijs vermoedelijk rond de 140 euro/persoon bedragen op basis van een tweepersoonskamer en 160 euro/persoon op basis van een éénpersoonskamer. Het aantal éénpersoonskamers is echter heel beperkt. Aangezien de onderhandelingen met het hotel nog lopen, kunnen we je de definitieve prijs pas bij je inschrijving bevestigen.

Ben je geïnteresseerd, stort dan zo vlug mogelijk een **voorschot van 70 euro per persoon op basis tweepersoons of 80 euro op basis éénpersoons**, op onze rekening (zie blz. 2) met vermelding van "Cap Gris Nez", namen van de deelnemers en tel.nr. Graag ook vermelden of je bereid bent te rijden. Je ontvangt dan spoedig een bevestiging en een infopakket.

Paddestoelencursus

Ontdek of blijf je verwonderen over de magische wereld van de paddestoelen

In de herfst organiseert onze afdeling weer drie cursussen volgens onze traditionele formule met één theorieavond en een achttal wandelingen volledig gericht op het herkennen van paddestoelen in het veld in diverse biotopen. Een van deze cursussen wordt voorbehouden aan de lesgevers als kadervorming. Op de twee andere is iedereen welkom.

Theorie

De voorbereidende, praktijkgerichte theorieavond is bedoeld voor de beginners, maar leerrijk voor iedereen en zal doorgaan in de IJsvogel, Legerstraat 40 te Wilrijk, op vrijdag **29 augustus 2003** van 20 tot 22.30 uur.

Praktijk

De wandelingen (8 voor de beginners, 8 voor de gevorderden) gaan door in de omgeving van Antwerpen, op zaterdagvoormiddag **van 6 september tot 25 oktober** voor beide groepen telkens van 9 tot 12 uur. Afspraak is telkens aan de ingang van het bezochte domein.

Na inschrijving zullen de deelnemers het volledige programma met locaties ontvangen.

Cursus "Beginners"

Deze cursus is bestemd voor alle mensen die deze boeiende wereld voor het eerst willen ontdekken of die een kleine basiskennis hebben. Er zal aandacht gegeven worden aan de families en de algemene soorten en aan de levenswijze van deze organismen.

Cursus "Gevorderden"

Deze cursus is bedoeld voor de leergierigen die er meer van willen weten en dieper willen ingaan op het determineren in het veld.

Cursus "Kadervorming"

Deze intensieve cursus wordt gegeven door Hans Vermeulen en is voorbehouden aan de lesgevers uit onze afdeling.

Inschrijving voor Natuurpuntleden door **storting van 17 euro** op onze rekening (zie blz. 2) met als mededeling "paddestoelen - beginners" of "paddestoelen - gevorderden" + uw naam en telefoonnummer/e-mailadres. **Niet-leden betalen 34,5 euro en zijn dan automatisch lid.**

Informatie over de paddestoelencursus en het paddestoelenweekend bij de coördinator Catherine Vandercruyssen, tel 03/288 81 07, e-mail cvdxd@pandora.be - fax 03/288 81 14

Paddestoelenweekend in de Argonne!!!

Vrijdag 3 oktober tot zondag 5 oktober 2003

Gids: Hans Vermeulen 014/47 29 55

Leiding: Catherine Vandercruyssen 03/288 81 07 - cvdxd@pandora.be

Voor de paddestoelenfanaten die reeds een flinke basiskennis bezitten van paddestoelen, gaan we weer een weekendje intensief naar paddestoelen speuren. Korstmossen staan waarschijnlijk ook op het menu. Wandelaafstanden zijn echter volledig bijkomstig.

Van vrijdag 3 tot en met zondag 5 oktober 2003 zal Hans Vermeulen ons begeleiden om de paddestoelen te ontdekken in de Argonne. Het wordt dus weer een boeiend en leerrijk weekend. Hopen dat de zon ook van de partij is.

Wij hebben een heel gezellig logement gevonden, Le Val d'Ante in Givry en Argonne. We logeren er in tweepersoonskamers, er zijn enkele eenpersoonskamers (mits supplement) voor de snelle beslissers. 's Morgens krijgen we een ontbijt, 's middags een "royale" picknick en 's avonds een lekkere maaltijd. Vrijdagmiddag eten wij onze eigen picknick. Richtprijs voor de kosten is 120 euro, excl. (kostendelend) vervoer en drank bij de maaltijden. De juiste prijs zal zo snel mogelijk bekend gemaakt worden aan de deelnemers. Maximum 20 deelnemers Richtprijs voor de kosten is 120 e

Inschrijving kan enkel door **storting van een voorschot**

van 50 euro op onze rekening (zie blz. 2) met als mededeling "Argonne" of "Argonne-1-persoonskamer" + naam en telefoonnummer.

Kale Inktzwam

Vogeltrekweekend in Zeeland

Zaterdag 25 oktober en zondag 26 oktober 2003

Gids: Luc Van Schoor 03/353 09 77

Leiding: Moniek Van den Bergh 03/457 54 49

Voor de echte vogelliefhebbers biedt de Zeeuwse kust heel wat mogelijkheden om vogeltrek gade te slaan en dit zowel in voor- als najaar.

Eind oktober passeren bij gunstig weer duizenden zangvogels de kustlijn op weg naar hun zuidelijkere overwinteringsplaatsen. Daarbij laten ze zich vaak stuwen als gevolg van hun natuurlijke afkeer van vliegen over zee en door wind.

Een dag met mooi weer, na een periode van regen, mist of harde wind, geeft soms topaantallen. Maar ook de trek van zeevogels kan rond deze tijd heel wat attractieve soorten opleveren. Zo kregen we vorig jaar in Westkapelle o.a. Jan-Van-Gent, Grauwe Pijlstormvogel, Grote Zee-eend en Slechtvalk in het vizier. Twee morgenden dus, om naargelang het weer, uit te kijken naar land- of zeetrek, of wie weet allebei! Het programma in wording voorziet weer een mooie afwisseling van ter plaatse waarnemen en wandelingen langs water, duinen en polders. Daarbij zijn verrassin-

gen, zoals vorig jaar de Koereiger, geenszins uitgesloten. We kijken er al naar uit, jij ook? Zie dat je er tijdig bij bent, want de plaatsen zijn beperkt!

Zaterdag 25 oktober:

Trekwaarnemingen langs de monding van de Westerschelde in Vlissingen of Westkapelle.

Bij minder gunstig weer vormt het natuurgebied Fort Rammekens een gunstig alternatief.

Zondag 26 oktober:

We trekken de Schouwse duinen in voor waarnemingen van zangvogels en zeetrek.

Een strandwandeling en een bezoek aan de Prunjepolder behoren tot de uitstapdoelen.

We verblijven in Hotel De Zilvermeeuw in Westenschouwen. De prijs op basis van een **tweepersoonskamer bedraagt 60 euro te betalen vóór 25 september 2003 door storting** op onze rekening (zie blz. 2) met vermelding "Vogeltrek Zeeland", namen van de deelnemers, tel. nummer of e-mail. Een éénpersoonskamer is slechts mogelijk indien nog vrij. Let wel, er kunnen maximaal 20 deelnemers mee!

Afspraak: zaterdag 25 oktober 2003 om 7.30u aan de Bist te Wilrijk met eigen wagens. Wie zelf wil rijden, meldt dit tegelijk met de inschrijving aan de leiding. Wie eventueel zondagmorgen in Schouwen wil aansluiten, kan contact opnemen met Hugo Waeterschoot 03/455 22 12. We verwachten zondag 26 oktober 2003 terug te zijn aan de Bist te Wilrijk om 18.30u. Aantal te wandelen km: 10 km. Mee te brengen: picknick voor zaterdag, drank, kijker, telescoop, vogelgids, fototoestel, laarzen bij regenweer en stevig schoeisel.

Zeeland 2002
Foto: Lilliane Verbeke

In Memoriam Marie-Thérèse Van Themsche - Dewitte

Op 15 april 2003 overleed Marie-Thérèse Dewitte, weduwe van Karel Van Themsche, 74 jaar oud. In het A.Z. Edegem heeft zij 5 maand moedig gevochten tegen een acute, zeer vlug voortschrijdende, totale verlamming. Zij was een zeer hartelijke, lieve vrouw. Zij bezat een uitstekend goed gehoor voor het waarnemen van vogelzang en hield ongelooflijk van bloemen en van al wat leeft in de wijde natuur.

Menigmaal maakte ze deel uit van de 'Wielewaal-Terschellingreizen'. Op de feesten van Fort 7 was ze zo gelukkig als vrijwilliger te kunnen helpen. Helaas was dit voor velen haar laatste openbaar dienstbetoon. We treuren met haar kinderen en met zijn allen in stil verdriet om dit plotse heengaan en dit droevig verlies. We bewaren in ons hart het innemend beeld van een zachte en geëngageerde persoonlijkheid van onze hechte Wielewaalfamilie.

Carlos en Paula Tytgat-De Ketelaere.

Opstartvergadering Werkgroep Beheer

Woensdag 22 oktober 2003

In navolging van de werkgroepen Educatie, Communicatie en Natuurstudie zou het afdelingsbestuur graag een werkgroep Beheer oprichten. Dit is een formele werkgroep die zich bezig zal houden met technische aspecten van natuurbeheer. De werkgroep is de ideale plaats voor het bediscussiëren van o.a. beheersmethoden en beheersvraagstukken. Ook kan de werkgroep gevraagd worden om advies te geven bij het opstellen van beheersplannen of begrotingen etc.

Wij zouden jullie graag uitnodigen voor een opstartvergadering van de werkgroep Beheer op **woensdag**

22 oktober 2003 om 20.00 u in het lokaal de IJsvogel in Fort 7. De vergadering eindigt stipt om 22.00 u.

Agenda:

- Bespreken van taken en doelstellingen van de werkgroep
- Bespreken kandidaturen coördinator en verslaggever
- Bespreken vergaderingsmethode, frequentie en locatie
- Bespreking budget

We zijn nog op zoek naar een coördinator en een verslaggever voor de werkgroep. Geïnteresseerden mogen altijd een seintje geven aan Johan De Ridder, tel. 485/91 13 86 of email: Johan.deridder3@pandora.be

Grote Waternavel in Schoonselhof

Door onze afdeling werd begin maart jl. een schrijven gericht aan het provinciebestuur aangaande de problematiek van de uitheemse woekeraar, de Grote Waternavel. Onderstaand geven we u fragmenten weer uit deze brief:

“Graag hadden wij u als waterbeheerder van de Hollebeek (gemeente Antwerpen) op de hoogte gebracht van een potentieel hydraulisch en ecologisch probleem. Op de begraafplaats Schoonselhof zijn meerdere brede grachten overwoekerd door Grote Waternavel (*Hydrocotyle ranunculoides*). Deze grachten staan in direct contact met de Hollebeek; meer zelfs ze vormen hier eigenlijk een deel van de beek.

Zoals u wellicht weet kan de Grote Waternavel zowel waterkwantiteit- als waterkwaliteitsproblemen veroorzaken. De dichte plantenmassa kan tegelijkertijd de waterafvoer beperken en zuurstofloosheid (en dus vissterfte) veroorzaken. Het verdringen van de inheemse waterflora, die in het Schoonselhof uitbundig aanwezig was, vormt een bijkomend ecologisch probleem.

De aanwezigheid van deze Zuid-Amerikaanse plant in het Schoonselhof is reeds enkele jaren gekend. Tot nog toe werden ogenschijnlijk geen bestrijdingsmaatregelen getroffen. Hierdoor is de populatie sterk uitgebreid. Hoe langer men wacht hoe duurder de bestrijding wordt en hoe groter de kans dat naburige waterlopen en natuurgebieden worden besmet.

Natuurpunt Zuidrand Antwerpen vraagt de provincie dan ook met aandrang stappen te ondernemen om dit (potentieel) probleem uit de wereld te helpen ... Bij een eventuele bestrijding dient men echter voorzichtig om te springen met de huidige vegetatie. Op de gracht oevers staan nl. veel zeldzame planten waaronder orchideeën. Met goed weder-

zijds overleg moet het mogelijk zijn om de Grote Waternavel weg te krijgen zonder al te veel schade aan te richten. Bovendien is het ons inziens beter het probleem bij de bron aan te pakken. Wij vragen de provincie om samen met andere waterbeheerders bij de hogere overheden te ijveren voor een verkoopverbod op deze plant.

We hopen dat dit de start mag zijn van een vruchtbare samenwerking tussen de provincie en onze Natuurpunt-afdeling.”

Einde maart kregen we onderstaand antwoord:

“Wij willen u alvast bedanken voor de melding van de Grote Waternavel in de Hollebeek in Antwerpen. Ook elders in onze provincie werden al problemen gemeld van een overwoekerende groei van deze waterplant. Binnen ons bestuur zijn we momenteel een bestrijdingsteam aan het uitbouwen. Dat bestrijdingsteam zal hoofdzakelijk zorgen voor de begeleiding van de gemeenten bij de muskusrattenbestijding. Dit team zal echter ook instaan voor de bestrijding van de Grote Waternavel op onze waterlopen.

De twee provinciale bestrijders zullen deze waterplant manueel verwijderen uit de waterloop op het ogenblik dat de plant nog niet sterk is uitgegroeid (eind mei begin juni). Er zal de nodige nazorg worden besteed aan de plaatsen waar de Grote Waternavel werd verwijderd, om te vermijden dat eventuele fragmenten zich hervestigen. Deze preventieve aanpak is in Nederland, waar men al langer geconfronteerd wordt met deze agressieve exoot, de meest effectieve bestrijding gebleken. We zullen ook op de Hollebeek de Grote Waternavel op deze manier trachten aan te pakken.”

Nieuw rekeningnummer om uw stortingen te verrichten !

Reeds vele jaren schrijven jullie in op onze activiteiten door storting op onze vertrouwde PCR (postchequerekening) 000-0178083-88. Onze penningmeester beheert de ontvangen gelden zo voordelig mogelijk door deze over te schrijven naar een hoogrentende internetrekening bij Argenta. Onlangs besliste de Bank van de Post onkosten aan te rekenen voor haar rekeningen. De internetrekening is gratis. Deze rekening heeft nog een tweede voordeel. Ze wordt volledig via internet beheerd en verschaft ook op deze wijze

de rekeninguittreksels. Dit geeft ons een eenvoudige oplossing om bij langdurige afwezigheid van de penningmeester deze taak eenvoudig door te geven aan een ander bestuurslid. Opvolgen van inschrijvingen op activiteiten is nu eenmaal een taak die geen onderbrekingen toelaat. Daarom willen we vanaf heden de inschrijvingen rechtstreeks op onze internetrekening. Het nummer is 979-9767547-40.

Terugblik op de beheerswerken 2002 - 2003

De beheerswerken van het winterseizoen zijn al een tijdje achter de rug. Tijd om eens terug te kijken op de resultaten van de beheersploeg.

Voor de aanvang van de beheerswerken werden de voorziene planning en werken overlopen met de beheersploeg en verder toegelicht tijdens een wandeling. Onderstaand geven we de bijzonderheden of nieuwigheden voor dit maai-seizoen weer:

- Op de oude tankweg werd alternerend links en rechts een deel van de zoom niet gemaaid. Hiermee willen we de insecten die in de hoge kruidachtige vegetatie overwinteren bevoordelen;
- Er was nog geen noodzaak om te maaien op het herstelde binnenglacijs. De kruidlaag was nog niet volledig gesloten en vegetatie was er slechts plaatselijk boven de 30cm ontwikkeld. Meer informatie over de verdere ontwikkeling van de vegetatie op het binnenglacijs volgt in een later nummer van rAntGroen
- Op het loskadeplein werden een aantal zones niet gemaaid. Hier mogen ruigten en bramenstruwelen ontwikkelen. We wensen op het loskadeplein een vlekkenpatroon van braamstruwelen, ruigten en grazige vegetatie te laten ontwikkelen.

De maai-, afvoer- en herstellingswerken zijn dit jaar bijzonder vlot verlopen. De beheersploeg heeft zich met volle overgave in het werk gestort, waardoor we al snel met een probleem zaten. We stonden weken voor op de planning. Daarom hebben we besloten nog enkele extra werken uit te voeren. Op het einde van de oude tankweg ter hoogte van de moerassige zone werden de bomen langs het water gekapt en de bramenstruwelen gemaaid. Hier wensen we de bladinvallende zone te beperken en meer direct zonlicht toe te laten. Door het verwijderen van de bomen zal naar alle waarschijnlijkheid de versnelde drooglegging door evapotranspiratie verminderen.

Ook onze partners hebben aangetoond dat ze de afspraken die gemaakt zijn in het beheersplan uitvoeren. De Afdeling Natuur heeft op de afgesproken tijdstippen o.a. het St. Jansplein en de bermen langs de betonweg gemaaid.

Raymond levert een gevecht met Berk
Foto: Luk Smets

Ook het verwijderen van bladafval op de betonweg rond het reduit hebben ze volgens afspraak op zich genomen. Dit bespaart ons heel wat werk.

Begin april heeft de stad Antwerpen opdracht gegeven om de populieren op de grens met het Schoonselhof te kappen. Het takhout werd gebruikt om een barrière voor indringers te maken, toch zouden wij willen pleiten om de omheining te herstellen.

Lucy aan de arbeid op de Oude Tankweg
Foto: Luk Smets

Als afsluiter melden we tenslotte nog enkele bijzondere waarnemingen. Ruige Veldbies (*Luzula pilosa*) werd voor de eerste maal waargenomen op het talud aan de IJsvogelweide.

Maarts Violtje (*Viola odorata*) werd waargenomen op het vrijgemaakte deel van de oude spoorwegberm op het binnenplein. Tijdens een korstmosseninventarisatie werden niet minder dan 30 korstmossen waargenomen. Ook werden enkele nieuwe levermossen gevonden op het fort. Gewoon Schijfjesmos (*Radula complanata*) en Klein Boomvorkje (*Metzgeria furcata*) werden als nieuwe soorten voor het gebied opgetekend.

Johan D.R. & Peggy B.

Start nieuw beheerswerkseizoen:
ZATERDAG 18 OKTOBER 2003
van 9 tot 12 u !!!

oooo

Helder zomermeer.
Een kikker springt uit het lis
op een witte wolk.

Clara Timmermans

oooo

Gulden Sleutelbloem

In het fort is er in de loop van de afgelopen 10 jaar een verspreiding gebeurd van de Gulden Sleutelbloem vanaf het begin van de oude tankweg naar de konijnenwei, de orchideewei en de smalle weg. De verspreiding is vermoedelijk gebeurd door de beheersploeg tijdens de beheerswerken (schoeisel, zeis).

In gans Vlaanderen zijn er ongeveer 250 populaties van Gulden Sleutelbloem gekend (Natuur.focus 1, 19-24). De grootste populaties bevinden zich in de Voerstreek en in de Westhoek. De meeste populaties zijn vrij klein en te vinden in wegbermen, kanaaldijken en slootkanten.

Op 1 mei 2003 zijn er 658 planten op het fort geteld, waarvan 504 niet-bloeiende en 154 bloeiende planten.

Naast de populatiegrootte is ook de leeftijdsstructuur een belangrijke factor om de overleving op lange termijn te kunnen inschatten. Vooral de verhouding tussen het aantal

oude en jonge planten is erg belangrijk. Als er weinig jonge planten aanwezig zijn, spreekt men van verouderde populaties. Bij normale populaties is het aantal adulte planten het grootst, maar zijn er veel kiemplanten. Bij uitbreidende populaties zijn er heel veel kiemplanten en juveniele planten aanwezig, meer dan adulte planten.

Vooral op de oude tankweg is het aandeel jonge planten erg groot: 413 planten, waarvan het grootste deel jonge planten. We hebben hier naar alle waarschijnlijkheid te maken met een uitbreidende populatie.

Voor meer info: lees het artikel in Natuur.focus 1 (1): 19-24.

Peggy Beers

Plaats	Bloeiend	Nt bloeiend	Totaal
Orchideewei	4	9	13
Oude Tankweg	95	413	508
Konijnenwei	45	78	123
Smalle weg	10	4	14
Totaal	154	504	658

Dieren in Fort 7

Houtsnip: 1 (P.A. & N.G. 17/02/03)
 Putter: 2 (P.A. & N.G. 17/02/03)
 Torenvalk: 1 (P.A. & N.G. 17/02/03)
 Staartmees: 2 (T.W. 19/02/03), 5 (T.W. 19/03/03),
 1 (N.G. 21/04/03)
 Grote Bonte Specht: 1 (T.W. 19/02/03)
 Haas: 1 (T.W. 26/02/03), 2 (H.B. 01/03/03)
 Boomkruiper: 1 (T.W. 26/02/03), 1 (T.W. 22/03/03)
 Torenvalk: 1 koppel (T.W. 26/02/03)
 Zanglijster: 1 (H.B. 01/03/03), 1 (B.G. 27/04/03)
 Krakeend: 7 koppel (T.W. 03/03/03), 2 (T.W. 19/03/03),
 3 koppel (T.W. 22/03/03)
 Tjiftjaf: 1 (T.W. 08/03/03)
 Eekhoorn: 2 (T.W. 15/03/03)
 Vuurgoudhaantje: 1 (T.W. 15/03/03)
 Slobeend: 1 koppel (T.W. 19/03/03)
 Aalscholver: 2 (T.W. 19/03/03)
 Fuut: 1 (T.W. 19/03/03), met 4 jongen (B.G. 27/04/03)
 Kleine Bonte specht: 1 (T.W. 19/03/03)

Wintertaling: 1 koppel (T.W. 22/03/03)
 Nijlgans: 2 (U.C. 26/03/03), 2 (P.B. 02/04/03),
 2 (P.B. 01/05/03)
 Zwartkop: 1 (R.W. & T.W. 29/03/03)
 Bergeend: 1 koppel (T.W. 04/04/03)
 Fitis: 1 (T.W. 15/04/03)
 Citroenvlinder: 1 (T.W. 15/04/03)
 Bont Zandoogje: 1 (T.W. 15/04/03)
 Gekraagde Roodstaart: 1 (T.W. 16/04/03)
 Blauwe Reiger: 3 (N.G. 21/04/03)
 Roodwangschildpad: 5 (N.G. 21/04/03)
 Kerkuil (J.D.R. 22/04/03)
 Nachtegaal: 2 (U.C. 27/04/03), 1 (T.W. 30/04/03),
 1 (P.H. 6/05/03), 2 (P.H. 7 en 8/05/03),
 1 (P.H. 12, 13 en 14/05/03)
 Gierzwaluw: 5 (U.C. 27/04/03)
 Wilde Eend: met 4 jongen (B.G. 27/04/03)
 Kuifeend: 1 koppel (B.G. 27/04/03)
 Meerkoet: broedend (B.G. 27/04/03)

Waarnemers:

Urbain Cautereels (U.C.), Hugo Blockx (H.B.), Johan de Ridder (J.D.R.), Nancy Geldhof (N.G.), Peggy Beers (P.B.), Peter Annemans (P.A.), Peter Hofman (P.H.), Tuur Wuyts (T.W.), Raymond Wijn (R.W.), Bob Gabriels (B.G.)

Paddenoverzet 2003

Ook dit jaar werd er een paddenoverzetactie op touw gezet. Via een aantal reportages in kranten werd er extra aandacht besteed aan onze overzetactie.

Meerdere helpers hadden zich gemeld om onze dieren weer veilig de straat te laten oversteken. De eerste dieren werden gevonden op 27 februari en dit tot 4 maart, dan vervolgens een piek op 11 maart (de regen en een temperatuur van

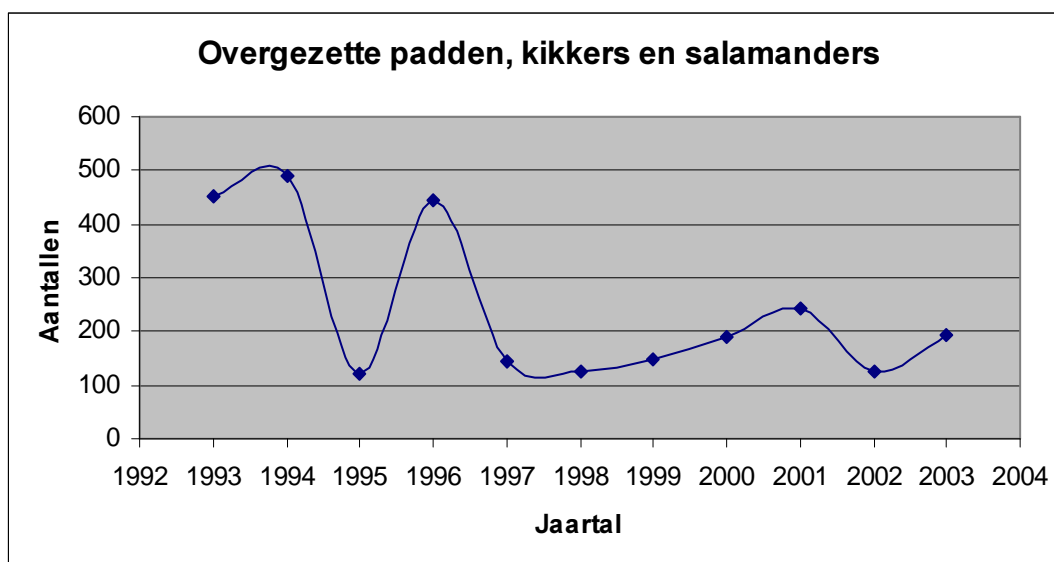
10°C maakten dat ongeveer 70 dieren op stap gingen). Ondanks de vele helpers waren er jammer genoeg toch nog vele slachtoffers. Tussen 13 maart en 28 maart zijn er slechts 3 dieren gevonden (koud en droog), zeker geen trekweer. En tenslotte nog een 15-tal dieren op 29 maart (opnieuw wat vochtiger en warmer). Dit jaar waren heel duidelijk de verschillende pieken op de met tussenperiode geschikte dagen merkbaar.

Er werden dit jaar 117 padden, 50 kikkers en 26 salamanders overgezet.

Bij de slachtoffers zijn 41 padden, 19 kikkers en 9 salamanders gevonden.

Dat maakt dus een totaal van 193 levend overgezette dieren en 69 gesneuvelden.

Terry/Jeannine

Een nieuw afdelingsbestuurslid, een nieuwe baby, ...

Nog maar pas hebben we het glas kunnen heffen op **Daniella Van Peel**, sinds de LAV van 22 februari onze nieuwe afdelingssecretaris, of we proosten opnieuw samen met haar !

Op maandag 12 mei 2003 werd haar zoontje **Senne** geboren.

We wensen mama Daniella, papa Johan en grote zus Lotte van harte proficiat.

*Wie dit kleine mensje ziet,
gelooft zijn eigen ogen niet
en zal meteen beamen,
wonderen maak je nog altijd samen.*

3 JAAR NATUURWAARNEMINGEN "VUILE PLAS"

De "**Vuile Plas**" (U.T.M.: ES.99.66 - ES.99.67) ligt langs de grens met Edegem op het grondgebied van de gemeente Kontich (in het noordwesten t. o. v. het centrum) en beslaat een oppervlakte van 20 ha of 1/5 km².

Het terrein is gelegen ten westen van de snelweg E19, ten zuiden van de Edegemse Beek, ten oosten van de gerestaurerde hoeve "**Vuile Plas**" (vandaar de naam van het gebied) en ten noorden van de Baddenbroekse hoeven.

De aldaar aangevoerde zandgronden waren bedoeld om er de aansluiting van de Grote Ring rond Antwerpen mee aan te leggen. Daar die ring er niet kwam, is die zandvlakte stilaan, na afgravingen, geëvolueerd tot een gevarieerd terrein met ondiepe plassen met rietkraag, berkenbosjes en enkele open zandstukken.

Ik ben aan het inventariseren van het gebied begonnen na een vergadering betreffende de "**Vuile Plas**" in "**De IJsvogel**" o.l. v. Wim Cambien in het vroege voorjaar van 2000. Zo bracht ik de laatste 3 jaar 112 bezoeken aan het terrein (2000: 43 x, 2001: 43 x, 2002: 26 x).

Daar ik nog geen 2 km van het gebied woon, trok ik tijdens de voormiddag bij meestal min of meer zonnig weer regelmatig een paar uur naar de "**Vuile Plas**". ('s Namiddags zijn de vogels minder actief, maar des te meer de moto's, jeeps, ... die een deel van dit staatsdomein als crossterrein gebruiken.) Ik ging meestal rond 10u30, omdat de meeste vlinders en libellen dan pas beginnen te vliegen.

De meeste observaties gebeurden aan de rand van het terrein. Bij mijn waarnemingen heb ik de dieren in een aanpalend driehoekig bosje, op de weilanden en akkers vlak naast de "**Vuile Plas**" ook opgetekend.

Bij het inventariseren van wantsen en kevers heb ik hulp gekregen van Nobby Thys, educatie-medewerker van Natuurpunt. De mossen en zwammen zijn gedetermineerd door Lydia Peeters, lid Natuurpunt Zuidrand Antwerpen.

Lijstje van een aantal bijzondere **waarnemingen**:

I. DIEREN

A. Vogels (67 soorten).

Dit jaar al Wulp als nieuwe soort.)

- Canadese Gans: In 2001 broedgeval op eilandje midden grootste plas van gebied.
- Buizerd: Is het hele jaar door aanwezig, soms met 2 samen.
- Torenvalk : Ziet men ook veel, dikwijls een koppel. Broedt zeker al van in 1960 regelmatig in nestbak, gehangen aan eenzame eik midden de weiden op een 100 meter van de Edegemse Beek.
- Sperwer: 1 waarneming in 2001 van 2 ex.; in 2002: vier losse observaties (waarschijnlijk te voedselarm).
- Boomvalk: 1 waarneming, van 2 ex. in voorjaar 2000 (op zoek naar nestgelegenheid).
- Scholekster: Elk jaar enkele waarnemingen op de Edegemse weilanden naast "**Vuile Plas**".

- Kievit: Regelmatige doortrekker te zien op Edegemse en Kontichse weiden.
- Groenpootruiter: 1 observatie in 2001 in plas midden gebied.
- Witgat: In 2000 en 2002: 1 waarneming in plas midden gebied.
- Houtsnip: 1 waarneming in 2001.
- Watersnip: Elk jaar enkele ex. in plassen.
- Koekoek: Enkel 2 data in 2000.
- IJsvogel: Verschillende waarneming in 2000 en 2001, geen in 2002; soms langs Edegemse Beek, maar vist vooral op driehoekige plas.
- Grote Bonte Specht: Regelmatige broedvogel; soms elkaar achtervolgend.
- Groene Specht: Bijna elke keer te zien of te horen; soms 2 afzonderlijke ex.
- Grote Gele Kwikstaart: In winterperiode langs Edegemse Beek.
- Nachtegaal: In 2001: 2 waarnemingen.; in 2002 broed-geval (waarneming op dezelfde plaats tijdens 4 bezoeken over een periode van 1 maand (20/04 tot 20/05).
- Blauwborst: Broedvogel; soms 2 afzonderlijke ex. Wordt gestoord door moto's!
- Zwarte Roodstaart: In 2001 enkele keren op dak van Baddenbroekse hoeven.
- Kleine Karekiet: In 2000 en 2001 één ex. op doortrek.
- Bosrietzanger: Vooral in 2001 in bosjes langs E19.
- Spotvogel : 3 waarnemingen in 2001.
- Fitis: In 2001: tot meer dan 5 zangposten.
- Tjiftjaf: In 2001 en 2002 tot meer dan 20 zangplaatsen!
- Zwartkop: In 2001 en 2002 tot meer dan 10 zangposten.
- Tuinfluiter: In 2001 en 2002: minstens 2 zangplaatsen.
- Grasmus: Tot 4 zangposten langs E19 zijde.
- Goudhaan : Dikwijls 1 ex. in hoek met hoeve en Edegemse Beek.
- Staartmees: Tot meer dan 20 ex. in groep (winter).
- Boomkruiper: Op Canadapopulieren langs Edegemse Beek.
- Rietgors: Enkele waarnemingen in 2000 en 2001.
- Sijs: In 2002 waarneming van meer dan 10 ex. in groep (winter).

Winterlandschap aan de Vuile Plas
Foto: Armand Cuypers

B. Zoogdieren (5 soorten)

- Wezel: 1 waarneming in 2000.
- Vos: Op 5 juni '2001's middags prachtige waarneming van 1 stilstaand ex. op een 30 à 35 m. vooraan in het aanpalend driehoekig bosje.

C. Libellen (18 soorten)

- Weidebeekjuffer: Op 18 aug. 2001 tijdens libellen-uitstap van afdeling Zuidrand Antwerpen enige waarneming van 1 ex. van deze prachtige juffer van zuivere waterlopen (Edegemse Beek).
- Kleine Roodoogjuffer: In 2001 tot meer dan 10 ex. laag vliegend boven driehoekige plas.
- Plasrombout: 2 waarneming in 2001 boven ondergelopen sporen van moto's.
- Zuidelijke Oeverlibel: Op 28-08-2000 uitzonderlijke waarneming, van deze invasiegast aan driehoekige plas.

D. Vlinders (18 soorten)

- Boomblauwtje: 1 ex. in 2000.
- Icarusblauwtje: Tot meer dan 10 ex. in 2002 langs zandige weg parallel met E 19.

tientallen ex. tussen het struikgewas. Nadien waren ze bijna alle verdwenen. Nu beginnen ze stilaan terug toe te nemen.

- Brede Wespenorchis: Gedijt goed op die zandgronden.
- Fraai Duizendguldenkruid: Bij grootste plas.
- Crassula helmsii: Idem.

B. Mosplanten (4 soorten)

- Flesjesmos: *Blasia pusilla*

C. Zwammen (29 soorten)

- Br. Schijntrechterzwam: *Pseudoclitocybe cyathiformis*
- Dikvoetbreeksteeltje: *Conocybe subovalis*

Al de gegevens van mijn waarnemingen van dieren met aantallen en planten staan op computer in 3 jaarlijsten van dieren (in Excel) en 1 plantenlijst (in Word).

Als besluit hoop ik dat men in de nabije toekomst de "Vuile Plas" zal klasseren als een erkend natuurgebied (o. a. honden aan leiband), waardoor het belang van dit terrein natuurlijk nog zou toenemen. Als bufferzone zouden de omringende weiden en akkers best landbouwzone blijven.

II PLANTEN

A. Zaadplanten (102 soorten genoteerd)

- Bosorchis: Vóór die afgravingen stonden er vele

Armand Cuypers
 Ter Voortlaan 54
 Tel.: 03/ 440 29 01
 E-mail: armandcuypers@hotmail.com

Dieren in onze omgeving

Stuur uw waarnemingen, gedaan tussen 16 mei en 15 augustus, naar Johan Baetens (zie colofon). Minimaal dient u te melden: datum, soort, aantal, plaats en waarnemer(s). Eventueel breidt u deze info uit met sekse, adult of juveniel of andere bijzonderheden zoals zitplaats of vluchtrichting.

Umicore - Hoboken:

Slechtvalk: vrouwtje in nestkast (E.D.K. 2/05/03)

Verbinding Kleistraat & Pierstraat - Aartselaar:

Boerenzwaluw: 1 (U.C. 02/05/03)

Groenenhoek-Golfschool - Aartselaar:

Zwartkopmeeuw (pleisterend): 4 (P.H. 24 en 25/04/03), 1 (P.H. 4/05/03), 2 (P.H. 15/05/03)

St-Bernardsesteenweg - Hoboken:

IJsvogel (laag overvliegend met visje): 1 (P.H. 13/05/03)

Fort 6 - Wilrijk:

IJsvogel: 1 (P.H. 24/04 en 6/05/03)
 Oeverloper (pleisterend): 2 (P.H. 6/05/03)

UIA veldweg - Wilrijk:

Steenuil (jagend vanuit knotwilg): 1 (P.H. 9/05/03)

Klaverbladdreef - Wilrijk:

Rietgors (zingend): 1 (L.S. en R.T. 13/03/03)
 Grasmus (zingend): 1 (P.H. 13/05/03)

Sportcentrum/Groeninghelei - Aartselaar:

Buizerd (koppel op nest): 2 (L.S. en R.T. 13/03/03)

Waarnemers:

Erik De Keersmaecker (E.D.K.), Urbain Cautereels (U.C.), Peter Hofman (P.H.), Luk Smets (L.S.), Ria Thys (R.T.)

Watervogeltellingen

Elke winter worden er over gans Vlaanderen watervogeltellingen uitgevoerd tijdens de periode oktober tot en met maart. Als datum wordt er steeds het weekend het dichtst bij de 15e van de maand gekozen. Tijdens de winter 2002-2003 werden de tellingen niet alleen op Fort 7 gedaan, maar ook op Fort 8 en het Schoonselhof. In onze afdeling worden er tevens tellingen gedaan inde Hobokense Polder. De gegevens worden doorgegeven aan Ludo Benoy, verantwoordelijke voor de regio Antwerpen (regio 15). Alle gegevens van Vlaanderen komen terecht bij het Instituut van Natuurbehoud. Voor meer info over de tellingen: zie rAntGroen nr3 (juli-sept. 2002).

Over het algemeen hadden we een zachte winter. Enkel de tellingen van februari waren vrij laag door het koude weer. De grachten van Fort 7 en 8 waren volledig dicht gevoren en er waren dus weinig vogels aanwezig.

Peggy Beers

Fort 7	12/okt	17/nov	15/dec	18/jan	15/feb	16/mrt
Fuut	2		4			4
Aalscholver				3		
Blauwe reiger	2	1		1	1	1
Wilde eend	40	31	29	2	4	14
Krakeend		2	12			2
Meerkoet	1				2	5
Waterhoen	4	2		13	1	1
Wintertaling						1
Slobeend						2
Fort 8	13/okt	17/nov	15/dec	19/jan	16/feb	16/mrt
Fuut	2	3	2			2
Aalscholver						
Blauwe reiger	1	2	2	1	2	3
Wilde eend	38	33	30	35	10	36
Krakeend						
Meerkoet	1		2	1	1	2
Waterhoen	5	5	6	2	2	4
Wintertaling						
Slobeend						
Schoonselhof	13/okt	17/nov	15/dec	19/jan	15/feb	16/mrt
Blauwe reiger	2	1	2	2	3	1
Wilde eend	23	22	51	54	8	43
Meerkoet	7	15	13	12	6	9
Waterhoen	18	22	30	22	10	11
Boerengans	9	5	7	6	6	5
Nijlgans	2					
Kokmeeuw	32	125		70		90
Canadese gans						2

Te koop !

natuurpunt

Help de vogels ! Koop een **raamsticker** met vogel-silhouetten, gepubliceerd door de vogelwerkgroep van Natuurpunt.

Deze zwarte silhouetten moeten helpen vermijden dat vogels zich te pletter vliegen op ramen. Een sticker, met drie exemplaren op één blad, kost **2,50 €**. Je kan hiervoor contact opnemen met Luk en Ria Smets-Thys, tel. 03/289 73 66 of via email: luk.smets@pandora.be

info: vogels@natuurpunt.be - tel: 015 - 39 72 20
www.natuurpunt.be

Land van weidevogels

Op televisiezender Nederland 1 kan u **vanaf woensdag 16 juli** een serie van zes programma's volgen. Elke aflevering start om 17.10 u en duurt 25 minuten.

De serie schetst een portret van een aantal weidevogels en de veranderingen in hun leefomgeving. Er staat telkens één weidevogel centraal. Achtereenvolgens is dat de Kievit, de Grutto, de Tureluur, de Scholekster, de Slobeend en de Wulp. Ze worden het jaar rond gevolgd, vanaf hun komst in de broedgebieden, met o.a. aandacht voor plaatstrouw, nestelen en broeden, ouderzorg en voedsel zoeken.

Kijken maar !

Wulp.

De verspreiding van vruchten, zaden en sporen (deel 2)

Herman Snoeck

2 De vruchten/zaden worden (onbewust) verspreid door dieren (en mensen).

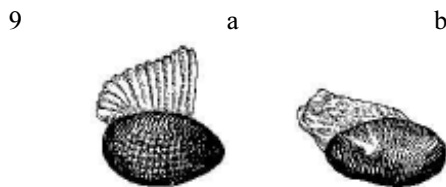
Vogels, zoogdieren, reptielen, vissen, slakken, mieren en grotere insecten veroorzaken op tal van manieren het verspreiden van vruchten/ zaden.

- De vruchten/zaden worden verspreid omdat ze vastgehaakt of -gekleefd op het dierenlichaam meereizen. Talloze aanpassingen aan de vruchten/zaden (haakjes, kleefstof...) werken de verspreiding door bepaalde diersoorten in de hand.

- De vruchten/zaden worden opgegeten en de zaden worden verspreid met de uitwerpselen (of na uitbraken).

2.1 Verspreiding door mieren

De zaden die meegenomen worden hebben veelal een voor mieren eetbaar, met olie doordrenkt aanhangsel, het *elaiosoom* (9). De zaden zelf blijven onaangeroerd.

Een kolonie van de Rode Bosmier (*Formica rufa*) kan per seizoen (mei - september) zowat 36 000 zaden verzamelen, over een afstand van wel 70 meter.

Zo vervoeren de mieren o.m. zaden van Stinkende Gouwe (*Chelidonium majus*) (9a); Bosgeelster (*Gagea lutea*); Daslook (*Allium ursinum*); Gele Dovenetel (*Lamium galeobdolon*); Gevlekt Longkruid (*Pulmonaria officinalis*); Gewone Smeerwortel (*Symphytum officinale*); Klimopereprijs (*Veronica hederifolia*); Bosanemoon (*Anemone nemorosa*); Kruidend Zenegroen (*Ajuga reptans*); Ruige Veldbies (*Luzula pilosa*); Sneeuwkllokje (*Galanthus nivalis*); Speenkruid (*Ranunculus ficaria*); Pilzegge (*Carex pilulifera*); Vogelpootzegge (*Carex ornithopoda*); Amandelwolfsmelk (*Euphorbia amygdaloides*); Gevlekte Dovenetel (*Lamium maculatum*); Hengel (*Melampyrum pratense*); Parelgras (*Melica* spp.); Bosbingelkruid (*Mercurialis perennis*); Gewone Vogelmelk (*Ornithogalum umbellatum*); Grote Muur (*Stellaria holostea*); Kleine Maagdenpalm (*Vinca minor*)

Bij de Stengellose Sleutelbloem (*Primula vulgaris*) gaat de rijpe vruchtenstengel vlak op de grond liggen, wat het gemakkelijk maakt voor de mieren. De mieren halen ook de zaden uit de vruchten van het Maarts viooltje (*Viola odorata*) (9b).

2.2 Verspreiding door andere dieren

2.2.1 De vruchten/zaden worden door een dier verzameld maar (toevallig) niet opgegeten. Hieronder vallen de planten met voor vogels eetbare vruchten/zaden waarvan een deel wordt aangepikt maar niet doorgeslikt (bv. rondgeslingerd).

Knaagdieren en sommige vogels eten dikwijls voedsel met een harde wand, zodat ze het eerst naar een veilige plaats

zullen verslepen waar ze het rustig kunnen openbreken. Bij dat transport verliezen ze wel eens enkele vruchten/zaden. Ook hamsteren ze, maar (een deel van) de voorraad wordt soms niet opgegeten en kan kiemen. Hieronder vallen Okkernoot (*Juglans regia*); Hazelaar (*Corylus avellana*); Beuk (*Fagus sylvatica*); Tamme Kastanje (*Castanea sativa*); eik (*Quercus* spp.); Prunussoorten (*Prunus* spp.), granen.

Uit een onderzoek bleek dat vogels tijdens één herfst zowat 300 000 eikels wegdroegen uit een eikenbos over afstanden tot 5 km, d.i. zowat 4600 vruchten per vogel.

2.2.2 De vruchten/zaden worden door dieren opgegeten, niet alleen vogels, zoogdieren en mensen maar ook slakken, vissen en regenwormen.

Meestal hebben ze (sappige) eetbare delen, eventueel ook felle kleuren of ze bevatten geurige bestanddelen: bessen (Wolfskers, druif, aalbes, maretak, liguster, Gelderse Roos...), steenvruchten (kers, vogelkers, pruim, braam, framboos, vlier...), pitvruchten (lijsterbes...), granen.

De Duindoorn (*Hippophae rhamnoides*) vormt een nootje met daarrond een gele, vlezig geworden kelkbuis. De Ginkgo heeft zaden met een vlezige zaadhuid. De zaden van de Taxus zijn omgeven door een vlezige, rood gekleurde zaadrok. De zaden die uit de doosvrucht van de Kardinaalsmuts (*Euonymus* spp.) vallen zijn omgeven met een gele zaadrok. De sappige delen verteren, de zaden (die dan nog kiemkrachtig zijn) worden met de uitwerpselen verspreid. Bij de mens gebeurt dat met de tomatenzaden. Voor sommige zaadsoorten is het zelfs noodzakelijk dat ze langs het spijsverteringsstelsel van een dier gaan om kiemkrachtig te worden.

Ook zaden en vruchten van o.m. Muskuskruid (*Adoxa moschatellina*); Gevlekte Aronskelk (*Arum maculatum*); Zuurbes (*Berberis vulgaris*); Grasklokje (*Campanula rotundifolia*); Lelietje-van-dalen (*Convallaria maialis*); Rode Kornoelje (*Cornus sanguinea*); meidoorn (*Crataegus* spp.); Bosaardbei (*Fragaria vesca*); Sporkehout (*Frangula alnus*); Klimop (*Hedera helix*); Hulst (*Ilex aquifolium*); kamperfoelie (*Lonicera* spp.); Wolfspoot (*Lycopus europaeus*); Dalkruid (*Maianthemum bifolium*); Wilde Appel (*Malus sylvestris*); Mispel (*Mespilus germanica*); Eenbes (*Paris quadrifolia*); Salomonszegel (*Polygonatum* spp.); Waterpeper (*Polygonum hydropiper*); Wegedoorn (*Rhamnus cathartica*); Bosroos (*Rosa arvensis*); Hondroos (*Rosa canina*); Rumex acetosella (Veldzuring); Bitterzoet (*Solanum dulcamara*); Meelbes (*Sorbus aria*); Wilde Lijsterbes (*Sorbus aucuparia*); Bosandoorn (*Stachys sylvatica*); Spekwortel (*Tamus communis*); Zevenster (*Trientalis europaea*); Blauwe Bosbes (*Vaccinium myrtillus*); Rode Bosbes (*Vaccinium vitisidaea*) worden gegeten.

Andere planten bevatten dergelijke lokmiddelen niet maar worden toevallig opgegeten. Hier zijn het de planteneters (herbivoren) die ongewild de zaden verspreiden. Rumexzaden bv. verteren niet.

Bij een experiment werden 100 000 zaden van de Smalle Weegbree (*Plantago lanceolata*) en 600 000 dopvruchtjes van de chrysanthe in het voeder van een koe gemengd. Na

vertering kiemden daarvan nog 58 % en 72 %, bij de controlezaden 89 % en 94 %.

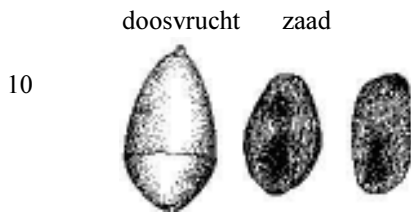
2.2.3 De vruchten/zaden blijven aan dieren kleven of hangen. De dieren kunnen die over zeer grote afstanden meenemen tot ze er toevallig weer afvallen.

Kleine vruchten en zaden van water- en moerasplanten kunnen met modder aan de poten of andere lichaamsdelen (pels, veren...) blijven kleven.

Grotere vruchten/zaden moeten voorzien zijn van kleef- of hechtstructuren.

Kleefharen: Steenhoornbloem (*Cerastium pumilum*); Zandhoornbloem (*Cerastium semidecandrum*); Kandelaaertje (*Saxifraga tridactylites*).

Slijm, kleverig: het slijm wordt gevormd als het vochtig is o.m. bij Tengere Rus (*Juncus tenuis*); salie (*Salvia* spp.), Herfsttijloos (*Colchicum autumnale*); weegbree (*Plantago* spp.) (10).

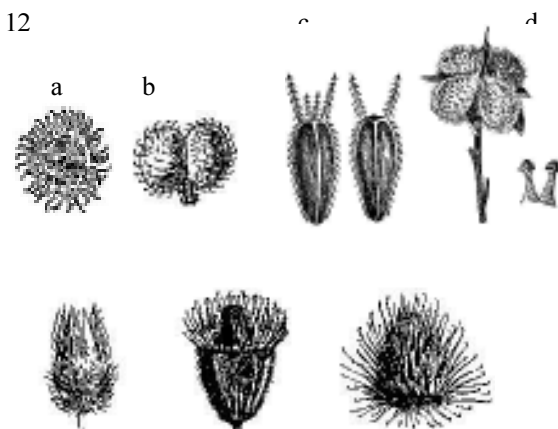

De sporen van de stinkzwammen blijven aan de bezoekende vliegen kleven, de sporen van de schimmel die de iepziekte veroorzaakt worden ook door insecten verspreid.

Haakvormige stijl: Knikkend Nagelkruid (*Geum rivale*); Geel Nagelkruid (*Geum urbanum*) (11).

Vruchtwand met haken: rupsklaver (*Medicago* spp.) (12a); walstro (*Galium* spp.) (12b); tandzaad (*Bidens* spp.) (12c); Veldhondstong (*Cynoglossum officinale*) (12d).

13 a b c

Bloemkelk met haakjes: vergeet-mij-nietje (*Myosotis* spp.) (13a).

Schutblaadjes met haken: Gewone Agrimonie (*Agrimonia eupatoria*) (13b).

Omwindselblaadjes met haken: stekelnoot (*Xanthium* spp.); klit (*Arctium* spp.) (13c).

Verder o.m. nog: Groot Heksenkruid (*Circaea lutetiana*); Hondsdraf (*Glechoma hederaceae*); Grote Keveorchis (*Listera ovata*); Gulden Boterbloem (*Ranunculus auricomus*); Ridderzuring (*Rumex obtusifolius*); Heelkruid (*Sanicula europaea*).

3 De vruchten/zaden worden verspreid als gevolg van menselijke activiteiten.

3.1 Alle nuttige (= economisch belangrijke) gewassen worden door de mens gewild verspreid. Hierbij zijn variëteiten ontstaan die in het wild niet voorkomen. Bij veel cultuurvariëteiten zijn de aanpassingen voor de vrucht-/zaadverspreiding verminderd t.o.v. hun wilde voorouders: de vruchten vallen niet meer af of ze springen niet spontaan meer open. Sommige cultuurvariëteiten vormen zelfs geen zaden meer: pitloze druiven, citrusvruchten, komkommers....

3.2 Samen met het zaaigoed van gekweekte planten worden ook zaden van wilde planten uitgestrooid. Die groeien als 'onkruid' tussen de gekweekte gewassen.

3.3 De mens verspreidt ook (meestal ongewild, onbewust) vruchten en zaden

- wanneer hij paardekastanjes, eikels, coniferenkegels... werpt;

- wanneer hij coniferenkegels... meeneemt als versiering;

- die meereizen als ze bij toeval in trein, auto, schip, vliegtuig... terecht komen;

- die meekomen met een lading goederen die getransporteerd wordt bv. van overzee.

Bij verkeersknooppunten, stations, vlieghavens, stortplaatsen, havens en langs spoorwegen komen zo talloze adventieflanten voor, die oorspronkelijk niet inheems zijn. Wanneer de levensomstandigheden voor deze soorten hier ook gunstig zijn kan het areaal zich uitbreiden. Bekend is de Wilde Sorgo (*Sorghum halepense*), een veevoeder uit de Middellandse Zeestreek, die via graantransporten in de streek van Gent terecht kwam en zich daar sinds 1982 via autowegen uitbreidt. Het Bezemkruiskruid (*Senecio inaequidens*) kwam met Zuid-Afrikaanse wol terecht in de Veldervallei, verspreidde zich sinds de jaren tachtig en komt nu in heel ons land voor. Er zijn een honderdtal van deze 'wolbegeleiders' bekend die uit warmere zones komen en meestal onze winter niet overleven. Betrekkelijk nieuw ingeburgerd zijn zo de uit Noord-Amerika stammende Dichtbloemige Kruidkers (*Lepidium densiflorum*), de mediterrane Gevlekte Rupsklaver (*Medicago arabica*) en uit Zuid-Amerika de Stekende Stekelnoot (*Xanthium spinosum*).

Nog adventieflanten: Tengere Rus (*Juncus tenuis*) in het begin van de 19de eeuw uit Amerika en nu volledig ingeburgerd; Canadese Fijnstraal (*Conyza canadensis*) in 1855 uit Amerika ingevoerd als vulling van een opgevolde vogelbalg; Kaal Knopkruid (*Galinsoga parviflora*) in 1863 als botanisch curiosum uit Peru ingevoerd; Grote Kroosvaren (*Azolla filiculoides*) uit Zuid-Amerika omstreeks 1890 uit de plantentuinen van Europese universiteiten ontsnapt.

't rAntGroentje !

Kinder"natuurpunt"hoek !
Juli 2003

Onze kinderactiviteiten zijn keitof !!!!

Dat bewijzen de foto's.

In februari kwamen 23 kinderen BRAAK-BALLEN VAN UILEN PLUIZEN in Fort 7 in Wilrijk. Bram en zijn JNM-collega's leerden hen wat er allemaal in zo'n harig bolletje kan zitten: schedeltjes, kaakbeneden, tandjes van muizen, ...

In mei waren jullie met 25 om samen met Marc en Fried de BROEBELBEEESTJES in de Hobokense Polder te leren kennen. En wie er bij was, weet nog dat we heel veel diertjes hebben kunnen "determineren". Een moeilijk woord voor "op naam brengen".

Nu is het grote vakantie. Zalig veel tijd voor jullie om zelf op stap te gaan in de natuur. Wil je tijdens die twee lange

vakantiemaanden met een natuurvereniging voor kinderen en jongeren op stap, informeer dan maar bij JNM (www.jnm.be), bij Bram Moeskops, 03/239 66 59, mail: bram.moeskops@rug.ac.be of bij Ilona Plichart, 03/230 96 07, mail: ilona_pli@hotmail.com. Zij kunnen je vertellen wat het zomerprogramma van JNM allemaal inhoudt voor 8 tot 15-jarigen.

In het najaar verwachten we jullie weer in Fort 7 in Wilrijk.

Spannende herfstspeurtocht in Fort 7 !!!
Zondag 12 oktober van 14 u tot 17 u
voor kinderen en jongeren
tussen 7 en 14 jaar

We trekken deze keer het natuurgebied in, gewapend met een loep en ander Sherlock Holmes-ontdekkingsmateriaal!

Ga je mee kijken naar de herfstvruchten: bessen, zaden, paddestoelen, ...?

En zoek je mee naar diersporen: drolletjes van konijnen, aangevreten noten, pootafdrukken, braakballen, ... ?

We gaan na hoe het bos en alles wat er in leeft zich voorbereidt op de komende winter.

En na onze speurtocht wordt het tijd om in het lokaal De IJsvogel onze dorstige kelen even te smeren en voor een toffe doe-activiteit. Wat ? Dat blijft nog even een verrassing.

Afspraak: om 14 u aan De IJsvogel, Fort 7, Legerstraat 40 te Wilrijk. Einde voorzien om 17 u.
Meebrengen: Laarzen ! Een loepje als je dat hebt, 1 euro voor knutselmateriaal en een drankje.

Zin om te komen? Zorg dat je erbij bent !

Terwijl jullie met Nancy en Ria op stap gaan , kunnen jullie ouders/grootouders/.... een schitterende natuurwandeling maken met Tuur en Luk.

Kan je er echt niet bij zijn op zondag 12 oktober in Fort 7 ?

Een gelijkaardige kinder- en jongerenactiviteit wordt georganiseerd bij Natuurpunt Rupelstreek op zondag 5 oktober om 14.00 u in de Kleiputten van Terhagen.

Afspraak in de K. Cardijnlaan, parking t.o. de Korte Veerstraat. Fried en Marc zijn daar de meester-sporenzoekers.

De herfst duurt gelukkig nog héééél lang.
Eerst is het twee maanden genieten van de vakantie !

Speel nu al voor "detective"

In je eigen achtertuin krioelt het van de diersporen.

Wat dacht je van kattendrollen, slakkenslijmsporen, aangevreten bladeren, een eierschaal, een braakbal, ...

Ga eens op onderzoek en weet op 12 oktober te vertellen, wat je gezien hebt !!!!

Terugblik op de Open Natuur.dag

Zondag 18 mei hield Natuurpunt in heel Vlaanderen Open Natuur.dag. In onze afdeling stond de HOBOKENSE POLDER in de kijker.

Een gevarieerd aanbod kon ca. 200 mensen boeien: deels leden, deels “nieuwe” mensen, die graag met ons knap gebied en met onze Natuurpuntafdeling wilden kennismaken.

Enkele sfeerbeelden, gekiekt door Luk Smets, willen we u niet onthouden !

Maria en Luc bij hun kruidenrookpan

Zowel in de voor- als in de namiddag trokken onze bewaamde **natuurgidsen** met telkens een groep wandelaars het natuurgebied in.

Op de **afdelingsinfostand**, tevens vertrekstand voor de wandelzoektocht, kon je een pak informatie bekomen over onze afdeling, raamstickers en wenskaarten aankopen, ... En dan was er nog ons **natuurcafé** met terras op de picknickweide.

Een heel speciaal woord van **dank aan de ca. 50 medewerkers** die zich op de verkiezingszondag toch meerdere uren hebben vrijgemaakt voor Natuurpunt Zuidrand Antwerpen !

Druide Herman met zijn kruidendrank

Een 100-tal bezoekers - vooral gezinnen met kinderen - namen deel aan de **wandelzoektocht**, waar magie en volksgeloof centraal stonden. Schitterend verklede Natuurpunters stonden of zaten verspreid in het wandelbos en stelden de bezoekers natuurvragen.

Een fel gewaardeerde **diersparentoonstelling** en een blik op de **microwereld onder de binocolair** wist menigeen te boeien.

Carl en Eric bij “hun” bino's

Kinderen in bewondering voor de “lieve” fee

De prijzen van de wandelzoektocht werden ons geschonken door volgende sponsors:

- Bacob Bank, Kioskplaats 62, Hoboken
- De Draaiboom, gasverwarming en gereedschappen, Antwerpsesteenweg 156, Hoboken
- De Klaproos, bloemen, Kapelstraat 173, Hoboken
- De Mey, horloges, Kioskplaats 81-83, Hoboken
- Eriks, Boombekelaan 3, Hoboken
- DVV, Kioskplaats, Hoboken
- GB, supermarkt, Steynstraat, Hoboken
- Resibel, Schroeilaan 15, Hoboken
- Standaard Boekhandel, Abdijstraat 70, Antwerpen
- Van der Meulen, krantenwinkel, Kapelstraat 168, Hoboken
- sympathiserende privé-personen

Onze hartelijke dank aan alle gulle schenkers !

Zoo-Antwerpen, achter de schermen d.d. 23/02/2003

Leiding: Luc Van Schoor
 Gids: 2 Zoo-gidsen
 Aantal deelnemers: 29
 Verslag: 1) Hilde Vangrunderbeek
 2) Moniek Van den Bergh

1) Onder een stralende zon verzamelden 29 natuurpunters om 13.50 u aan de ingang van de Zoo voor een rondleiding "achter de schermen". Maar niet getreurd, onze gids Hubert, al 20 jaar Zoogids, liet ons snel vergeten dat we niet konden genieten van de deugdlozende lentewarmte. In een lokaaltje aan de autopsiezaal kregen we aan de hand van een aantal voorwerpen een idee van wat bij dieren, al of niet door schuld van bezoekers, bij autopsie of operaties in de ingewanden wordt gevonden.

In de keuken van het nachtdierenverblijf was er geen bedrijvigheid, vermits het voedsel er in de voormiddag wordt bereid en verdeeld. Elk dier heeft zijn eigen menukaart, sommige dieren krijgen verschillende maaltijden per dag en anderen zoals de slangen bijv. slechts om de 4 à 6 weken. Ook op de kwaliteit van het voedsel wordt erg toegekeken.

Het dolfinarium, ooit het modernste van de wereld, is verouderd en voldoet niet meer aan de normen. Een nieuw bouwen bleek voor de Antwerpse Zoo te hoog gegrepen. De twee dolfinen Iris en Ivo verblijven nu in de Zoo van Duisburg en in de bassins verblijven momenteel enkele Zeeleeuwen die veel minder kieskeurig zijn en het er best naar hun zin hebben.

Vanuit de binnenverblijven van de tijgers hadden we een uniek zicht op deze prachtige dieren. Van deze soort komen er in het wild nog slechts een 400-tal exemplaren voor. Door het opzetten van internationale kweekprogramma's tracht men het uitsterven van een aantal diersoorten te bekampen en ook de Antwerpse Zoo werkt hier aan mee. Op onze weg naar de uitgang liepen we nog even langs het totaal vernieuwde verblijf van de neushoorns.

De Antwerpse Zoo is momenteel bezig het wooncomfort van de dieren te verbeteren door grotere kooien te maken, door biotopen te creëren en dieren samen te zetten enz. ... Dit kan uiteraard alleen door het aanbod aan dieren te beperken wat dan weer de aantrekkingskracht van de Zoo niet ten goede komt.

Maar vermoedelijk is er een klein Neushoortje op komst en dat zou dan weer een troef zijn om heel wat volk naar de Zoo te lokken. Bedankt Hubert, het was zeer boeiend, de rondleiding had nog uren mogen duren... en we hebben antwoord gekregen op al onze vragen.

2) Na wat perikelen rond een trein die niet reed en een tram die heel lang onderweg was, kwam iedereen er toch, die verwacht werd.

Achter de schermen mogen gaan kijken, brengt toch wel wat volk op de been. Uw verslaggever kon zijn nieuwsgierigheid niet bedwingen, wou al binnengaan. Het lukt pas nadat Luc de nodige formaliteiten ingevuld had. We vertrokken in twee groepen. In onze groep kregen ze alleszins een zeer deskundige uitleg van een vrouwelijke gids die ons meenam naar het verblijf van de nachtdieren, dan achter de schermen in de keuken waar de menu van hen te zien kregen. Een

aangepast dieet: ¼ hard gekookte, 1 schijf wortel, ¼ appel... Echt uitgebalanceerd.

De aquariums en de pinguïns kregen we langs binnen te zien (sorry de gebouwen). De waterzuivering en de grote katten. Van het lab kregen we enkel een aantal potten te zien. Het lab zelf is aan vernieuwing toe. Eentje van die potten bevatte de maaginhoud van een dier; het bleek een handdoek te zijn.

Het was eigenlijk te vlug voorbij. De bel ging om te zeggen dat we ons naar de uitgang moesten begeven. Geen wandeling meer, maar het was wel eens wat anders, achter de schermen te mogen kijken.

Vogelexcursie naar de Oostkust d.d. 02/03/2003

Gids: Luc Van Schoor
 Leiding: Tuur Wuyts
 Aantal deelnemers: 18
 Verslag: Nancy Geldhof

Hoewel de lucht er onderweg steeds donkerder uitzag, begon het er dicht bij de kust toch al lichter uit te zien. Bij onze aankomst in Heist, kwam er zowaar een zonnetje piepen. Vlak nadat iedereen met telescopen en verrekijkers aan het begin van de baai verzameld was, werden wij (of de zon) verwelkomd met een kwetterend lied, hoog in de lucht. Het was een Kuifleeuwerik, en Luc vertelde ons dat er in ons land nog slechts 30 broedparen waren. Toen we naar zijn lied luisterden, konden we achter ons ook 2 Rietgorzen bewonderen. De leeuwerik landde tussen het gras en vloog even later weer op, samen met enkele andere vogels. Dit bleken Patrijzen te zijn, waarvan we 4 koppeltjes konden ontdekken. Hoewel het geen strandvogels zijn, voelden ze zich wel thuis tussen de lage vegetatie. We liepen tot op het strand, waar o.a. Drieteenstrandloper, Scholekster en Bontbekplevieren zaten. Terwijl we met enkelen het langs het pad groeiende Duinsternetje, Purpersteeltje en Bleek Dikkopmos stonden te bewonderen, stond de rest van de groep alweer door z'n kijker naar de vegetatie te turen. Ze werden beloond door de Kuifleeuwerik, die zich nu van heel dichtbij liet bewonderen. Er liet zich ook nog even een Graspieper horen.

Onze volgende stop was in de voorhaven van Zeebrugge. Hier vonden we vooral Zilver-, Kok- en Kleine Mantelmeeuw, waarbij we van de laatste een Britse en Noorse vorm onderscheiden. Maar ook de Zilverplevier, Tureluur, Wulp, Steenloper en Bonte Strandloper en een vrouwtje Brilduiker waren van de partij, met daar tussen in een heel stel Bergeenden. Het begon flink te regenen, zodat we ons naar de auto's begaven. Na een toertje langs open bruggen, carnavalwagens en rond ronde punten, belanden we in de polder van Dudzele, waar we in een plaatselijk cafeetje, genietend van verse soep met boterhammetjes, het einde van de regenbui afwachten.

Na de middag trokken we met nieuwe energie de polder in van de "Hoge Noon". De speurende telescopen kregen al snel een Kleine Zilverreiger in beeld. Er vloog o.a. een groepje Watersnippen over en plots kreeg iemand een vr. Sperwer in 't oog. Ze joeg over de velden, met enkele Kraaien achter zich aan, terwijl alles wat vloog wegvluchtte. Ze joeg nog even achter een troep Watersnippen, dook dan lag in een gracht en we kregen haar niet meer te zien. Een groepje Kneu's kwam vlakbij op draden zitten zingen.

Iemand riep: "Grutto gezien". Van op een hoger weiland hadden we een mooi zicht op een mooi krekengebied. Alles werd afgespeurd en er wordt Zwarte Ruit, Pijlstaart, Smient, Slobeend en Waterral gezien. Toen iemand een Slechtvalk ontdekte tussen de stoppels van een maïsveld, leek alles in een stroomversnelling te komen, er verscheen een tweede en samen vatten ze de jacht aan op eenden, die zich aan ons oog onttrokken, maar we zagen wel aan de horizon het water hoog opspringen, als ze probeerden te ontsnappen aan de duikende valken. Achter ons meldde iemand een Buizerd, die een Bruine Kiekendief bleek te zijn. Nog voor de meesten hem in het vizier hadden, verscheen een tweede grote vogel. Dit bleek een Velduil. De spanning in onze groep steeg en toen zich een tweede Velduil aandeede, waande ik me bij één of andere sportwedstrijd, er was geen houden meer aan. Telescopen werden opgepakt, we trokken door een blank staand stoppeltveld in de hoop, de ondertussen verderop gelande vogels weer terug te vinden. Plots vloog één van de uilen, met z'n geweldige vleugels op ongeveer 20 m. voor ons op. Wij erachter aan, over beekjes, spoorwegen en zandbergen. Eén Velduil werd nog slechts in de verte gesignaleerd. We trokken terug de andere kant op en waadden door weiden terwijl het begon te motregen. We vonden het kadaver van een jonge Grauwe Gans. Aan de manier waarop ze opgegeten was, kon Luc duidelijk zien dat ze de prooi van een Slechtvalk was. Nabij een paal in de wei vonden we uilenbraakballen. Het begon harder te regenen. Verderop in het kanaaldok zagen we nog Geoorde- en gewone Futen, Dodaars en Meerkoeten. Aan de waterkant bloeiden de eerste bloempjes Klein Hoefblad. Op weg naar ons vertrekpunt, kregen we nog even de Blauwe Kiekendief in het vizier.

Moe, maar voldaan kwamen we om halfvijf bij de auto's en besloten de laatste stop maar af te blazen.

Infoavond Zwaluwenproject d.d. 08/03/2003

Gids: Koen Leysen
 Leiding: Luk en Ria Smets -Thys
 Aantal deelnemers: 18
 Verslag: Tuur Wuyts

Met de lente in aantocht startte de afdeling met deze zomergasten in de kijker te zetten door er een project rond te bouwen. Aan de hand van een overheadprojector en videobeelden leidde Koen ons rond in de wereld van deze luchtacrobaten. Verspreiding, broedbiologie, voedselkeuze, trek, trends wat aanvallen betreft en bescherming kwamen aan bod. Ook enkele zuidelijke soorten zoals Roodstuit- en Rotszwaluw werden even voorgesteld en toegelicht. De Engelse videofilm toonde ons prachtige opnamen, sommige met vertraagde beelden zodat we de behendigheid van bijv. Boerenzwaluw bij het binnen- en buitenvliegen langs stalramen konden bewonderen.

Tenslotte werd ook de alom gekende Gierzwaluw voorgesteld. Een soort die grote gelijkenis vertoont met de echte zwaluwen, maar morfologisch hiervan verschilt. Deze overgespecialiseerde vlieger heeft het de laatste tijd ook moeilijk bij ons.

Conclusie: Voor de zwaluwen is de toestand in Vlaanderen dramatisch. Als deze trend zich voortzet, zullen de zwaluwen bij ons als zeldzaam gecatalogeerd worden, wat toch

Koen Leysen in form !
 Foto: Luk Smets

erg jammer zou zijn. En ook de Gierzwaluw dreigt hetzelfde lot te ondergaan. Koen wist deze materie op een vlotte en boeiende wijze over te brengen.

Uilentocht in Vremde-Ranst d.d. 15/03/2003

Gids: Luc Van Schoor
 Leiding: Jos Stessens
 Aantal deelnemers: 47
 Verslag: Erwin Van Der Weyden

47 nachtraven dienen zich om 18.00 uur aan op Don Bosco te Vremde, waarachter de Molenbeek stroomt. Het beekgebied is een lappendeken van stukjes reservaat aangekocht door Natuurpunt. Roeken zoeken in grote getale hun nachtslaapplaats op.

Ook een dozijn Koperwieken; zenuwachtige fladderen ze, bang gegrepen te worden door de vallende duisternis. Er is geen wolkje aan de hemel te bespeuren, in het westen kleurt de horizon warm rood. Later lichten steeds meer sterren op aan het firmament en schittert de quasi volle maan witgeel. We houden halt aan een ferme plas. We bevinden ons op 'n zompige wei door bomen, waaronder wilgen, omzoomd; Luc legt uit dat dit de ideale biotoop voor de Steenuil is. Dat dit water erbij hoort, vind ik wel verrassend. Toch is de eerste roep die van de Bosuil, heel in de verte. Vreemd, niets in de wijde omtrek lijkt op een echt bos. Tussendoor horen we ook al de roep van de Steenuil, ook behoorlijk ver. Het moment is rijp om met de cassette uit te pakken. Steenuiltjes roepen vrij regelmatig, doch 't blijft steeds ver weg. Eenmaal lijkt het vanuit een wilgenrij op 'n goeie honderd meter te komen, dan maar met het lichtkanon de bomen afzoeken. Daarop schakelt de Steenuil over op de alarmroep, hier houden we het maar voor bekeken. Op naar de kapel van Millegem. Daar worden eerst wat anekdotes en weetjes over de Kerkuil toegelicht. Daarna is

het aan de cassette om wat beweging rond de klokkentoren uit te lokken, evenwel zonder respons. De hoop om hem alsnog te zien droogt stilletjes aan op, totdat plotseling ... hij is gesignaleerd aan de andere kant van de toren. Hollen maar. Dank zij het lichtkanon heb ik nog net een glimp opgevangen van zijn lichte onderzijde. Hij verdwijnt achter de kerktoren, te veel volk aan z'n voordeur, die komt voorlopig niet meer terug.

Opnieuw de wagen in, richting Wommelgem. Het is er aan te zien dat Luc een thuismatch speelt: hij loodst ons door de smalste steegjes van z'n gemeente tot aan de volgende halte: de Selsaetenstraat, opnieuw een plaats met wat ruimer water. Late wandelaars bekijken ons een beetje meewarig, maar als we "antwoord" krijgen op onze cassette-lokroep blijven ze heel wat langer rondhangen. Zo ook een viertal jongeren die wat staan te keuvelen en na afloop een paar tientallen meter te voet met hun brommer stappen, alvorens hem te starten, toch wel een tof gebaar. Plots klinkt de roep fors luider, het moet wel behoorlijk dichtbij zijn. Iedereen stiknervus, ... en ja daar op 'n tak een koppeltje op nauwelijks 40 meter. Het lichtkanon wordt erop geplaatst, weliswaar niet echt diervriendelijk, maar iedereen krijgt toch wel een onvergetelijk zicht! Tijd zat om er een telescoop op te richten. Na 'n 5-tal minuten geeft er eentje de brui aan, maar de andere laat zicht nog een hele poos bewonderen. Absolute top!

Afsluitend gaan we naar 't bos van Zevenbergen. Daar leidt Eddy Meulemans, hulpconservator, ons door het pikdonker bos. Het bos meet 70 ha, net wat een Bosuil zich toeigent. De cassette wordt meermaals gestart maar de Bosuil verplaatst zich steeds weg van ons zodat we die niet te zien krijgen. Heel even het vrouwtje gehoord, maar tot verbazing van ook Eddy hebben we toch duidelijk twee roepende mannetjes kunnen onderscheiden. Deze verrassing kan dan toch wel gedeeltelijk de teleurstelling van het niet zien van de Bosuil compenseren.

Garanties konden bij deze nachtvogels uiteraard niet gegeven worden, maar wat we gehoord en vooral gezien hebben was zeker beklijvend waarvoor onze dank aan de organisatoren.

Landschapswandeling Noordelijk Eiland en Walenhoek d.d. 23/03/2003

Gids: VM: Erik De Keersmaecker
NM: Luk Smets
Leiding: Luk Smets
Aantal deelnemers: VM: 17 - NM: 10
Verslag: Tuur Wuyts

Gans de dag een stralende zon, dus echt lenteweer! We reden over Schelle-Centrum naar het nieuwe veer en de vriendelijke veerman vaarde ons de Rupel over en zette ons af op het Noordelijk Eiland. Met de zon in de rug hadden we een schitterend uitzicht over de uitgestrekte plassen met een bonte menigte vogels. Langs de verharde dijk zijn er hier en daar uitkijkpunten aangelegd waar we veilig stonden voor het speuren naar de diverse vogelsoorten.

't Was een goede periode omdat er nog vele wintergasten aanwezig waren en we de eerst zomervogels al konden noteren.

Tientallen en tientallen Slobeenden, nog flink wat Pijlstaarten, Bergeenden, Wintertalingen en Kuifeenden. Na

Zien we nu wel echt die Brilduikers ?
Foto: Josée De Ridder

enig zoeken ook een koppeltje Brilduikers. Dodaarsjes doken en dreven als kurken op het water. Adulte Aalscholvers met veel wit op kop en nek en de typische witte dijvlekken zijn nu op hun mooist! Een Wulp vloog over. Gracieuze Kluten waren druk aan 't voedsel zoeken op de manier van grondeleenden. Wat verder een groepje Kemphanen en Grutto's aan de rand van de plas. Luid roepend en in grote kringen vliegend, bakenden twee Kleine Plevieren hun territorium af. Een Slechtvalk vloog pijlsnel door de lucht. Even twee zwaluwen boven de plas waarvan we praktisch zeker waren dat het Oeverzwaluwen betrof. Meer dan voldaan keerden we terug met de "Heen en Weer II" naar Schelle waar we afscheid namen van onze plaatselijke gids Erik De Keersmaecker.

Een deel haakte af en de overigen reden naar "De Paardenstal" te Niel. Dit is het bezoekerscentrum van Natuurpunt-Rupelstreek in de Walenhoek. Na gegeten en gedronken te hebben, loodste Luk ons mee door dit natuurgebied. De oppervlakte bedraagt ongeveer 80 ha en wordt beheerd door verschillende instanties. Natuurpunt-Rupelstreek maait er jaarlijks een drassig hooiland waar duizenden Bosorchissen groeien. Wilg, Berk en Meidoorn zijn hier de van nature aspectbepalende bomen en struiken. Op de vijvers dobberden Kuifeend, Meerkoet, Waterhoen, Fuut, Storm- en Kokmeeuw plus enkele Knobbelzwanen. Frans Haegemans, de plaatselijke V.M.P.A.-gids vertelde ons een smeug verhaal over een agressieve Knobbelzwaan, Felix genoemd, die buiten concurrenten ook mensen achternazat. Uiteindelijk heeft iemand Felix gedood (vermoord zegde Frans!) en z'n jongen meegenomen. Zo ziet u maar! Citroentjes, Gehakkelde Aurelia en Dagpauwoog werden nog genoteerd. Kortom, 't was een heerlijke lentedag met vele mooie indrukken. Erik, Luk en Frans, hartelijk dank voor de boeiende uitleg!

Zeewieren: een eerste kennismaking d.d. 29/03/2003

Gids en leiding: Hugo Waeterschoot
Aantal deelnemers: 14
Verslag: 1) Peggy Beers
2) Jef Vervoort

1) Hoeveel keer je Hugo al over de zeewieren hebt horen vertellen doet er niet toe: het blijft boeiend!! Tijdens deze avond werd er eerst een korte diareeks getoond om deze groep organismen te situeren: ecologie,

plaats van voorkomen in de getijdenzone en enkele beelden van macroscopische wieren. Daarna volgt een bespreking van de wieren die meegenomen zijn van de Oosterschelde (tocht naar Sas van Goes, 24 november 2002). Catherine heeft haar exemplaren zelf in kadertjes gestoken!! Nu valt het pas op wat een verschil er is tussen de verse exemplaren en de gedroogde wieren. Iers Mos, Purperwier, Japans Bessenwier, Suikerwier, Blaaswier, allerlei Zee-eiken, Knotswier en het Darmwier (ook wel Glibberwier genoemd). Het zijn er maar enkele van de vele wieren die we voorgeschoteld kregen. We waren het er allemaal over eens: de tocht naar Sas van Goes mag nog zeker enkele keren georganiseerd worden!!!

2) Dertien deelnemers boden zich aan om zich door Hugo te laten inwijden in de wondere, maar toch niet gemakkelijke wereld van zeewieren. We kregen eerst een kort inleidend "Frans" filmpje (met "Engelse" uitleg) over het ontstaan van de getijdenwerking (springtij - equinox) en over natuurlijke bezienswaardigheden van Bretagne (wat sommige aanwezigen reeds reikhalzend deed uitkijken naar hun nakende vakantie - hoe kon Hugo dit toch weten?). Daarna kregen we een overzicht van de meest voorkomende wieren : blauwwieren, kiezelwieren, groenwieren, roodwieren en bruinwieren. Vervolgens besprak hij het voorkomen van de zeewieren en de verschillende factoren (o.a. licht, branding, ...), die hun voorkomen kunnen stimuleren of afremmen. Dan werden de belangrijkste groenwieren en roodwieren besproken. Op basis van herbariummateriaal van Hugo en coupes (en onbekende tekeningen) van Tuur konden we dan de opgedane kennis omzetten in de praktijk. Om af te sluiten deelde Hugo dan nog verschillende zeewieren (afkomstig van de excursie van eind vorig jaar naar de Oosterschelde) uit, die Catherine zo mooi had "ingekaderd". Hugo bedankt om deze bijzondere plantengroep op een heldere en een didactische manier naar voren gebracht te hebben.

Monumentenwandeling in Fort 7 d.d. 30/03/2003

Gidsen: Philippe Van Hove
 Hugo Blockx
 Aantal deelnemers: ca. 40
 Beeldverslag: Jef Aerts en Luk Smets

Hugo vertelt aan een geboeid publiek over het monument Fort 7
 Foto: Jef Aerts

Enthousiaste Philippe hoog boven het binnenfort
 Foto: Luk Smets

Een interessante namiddag, verzorgd door Philippe en Hugo B. Fernand trok op stap in het natuurgebied met een 5-tal natuurminnende dames. Hartelijk dank voor jullie inzet, gidsen van dienst.

Voorjaarsflora in het bos van Zevenbergen Ranst

d.d. 13/04/2003

Gids: Plaatselijke gids
 Leiding: Moniek Van den Bergh
 Aantal deelnemers: 20
 Verslag: Ronny Deckers

Stralende dag om Bosanemonen te gaan bekijken. We waren het er zelfs allemaal over eens dat er gerust een Gevlekte Aronskelk of een geel tapijt Speenkruid bij mocht zijn. Tijdens de 300 m van de kerk van Ranst naar de afspraakplaats kregen we een concert van een schitterend in beeld zittende Zanglijster. En tijdens het welkomstwoord van de gids kroelde (van het werkwoord to kroel) een Goudhaantje boven onze hoofden door de takken. Het bleek dat we niet de enigen waren die hadden gekozen voor Zevenbergen deze morgen. Het was nl. opendeurdag. Benevens andere groepen stormde een groep wandelaars (zo van blik op oneindig en kilometers malen) door het bos. Opletten was dus de boodschap, want die stoppen voor niks. Gelukkig waren de verwachte bloemen op het appel. Voorwaar één van de mooiste plekjes voorjaarsflora uit de regio. Jammer toch dat we hier slechts zulke korte periode per jaar kunnen van genieten. Als vroege vlinders onthouden we vooral: Oranjetip, Gehakkelde Aurelia en Dagpauwoog. Bij het oude klooster een prachtige, minutenlange waarneming van Grote Gele Kwik. Soms deed hij ons het plezier om op minder dan 10 m een tak als zonnebank te gebruiken. Het was dan ook jammer dat onze gids reeds om 11 uur de pijp aan Maarten moest geven wegens verdere verplichtingen i. v. m. de opendeurdag. Dit zat Moniek (leiding) uiteraard duidelijk dwars. Niks van aantrekken meid. We hadden sowieso een mooie voormiddag. Het laatste uurtje dan maar geproefteerd om van de brandnetelsoep te proeven. Hartelijk dank aan Moniek en de gids, en nu snel even tellen, want ik denk dat ik aan mijn 300 woorden zit. Hoera... ik heb nog een paar zinnen tijd. Er even van profiteren om nog maar eens te herhalen dat de afwezigen zoals altijd ongelijk hadden. Tot volgende keer op een wandeling van Zuidrand.

Kalkense Meersen en Berlarebroek d.d. 21/04/2003

Gids: Luc Van Schoor
 Leiding: Luk Smets
 Aantal deelnemers: ± 28
 Verslag: Thierry Depauw

Zon, zon, warm. Drie Grutto's verwelkomen ons al aan de start. En ja hoor, daar zingt de Gekraagde Roodstaart. We zullen de Grutto's nog regelmatig zien en horen tijdens de wandeling door deze mooie ruime meersen. PAS OP, FIETSEEERS. Daar zit hij, de Gekraagde. Was dat geen Tuinfluiter ?? Ha, de Grasmus, overal Zwartkop. FIETSEEERS. Schellebelle moet een vriendschapsband hebben met de Magelhaenstraat. Regelmatig duiken her en der Magelhaenganzan op (Chloephaga picta). Mooi kijk: Kievieten met hun pulli's. Schattig. FIETSEEERS. Ook Canadaganzan natuurlijk. IJsvogel scheert voorbij. Paapjes op trek daar op de weidepalen. Sperwer tegen een azuurblauwe hemel. Hoor de Koekoek. Dagnauwoog, Citroen-

Foto: Luk Smets

tje, Oranjepijp vliegen reeds een tijdje. Groene en Grote Bonte Specht. FIETSEEERS. Mooi, die Dotterbloemen en overal Pinksterbloem. Buizerd, FIETSEEERS, Graspiepers, Fitis, Tjiftjaf, Holenduif, Blauwe Reiger. Maar hoe lang stappen we al ?? Ik krijg honger. FIETSEEERS. Een lekker terrasje aan het veer tegenover Schellebelle doet ons goed. Maar 2 Boerenzwaluwen.

Getver ... !! Wat krijgen we hier ?? Een kermiskoers brullende luidsprekers. Geraken we hier nog door ?? Weg hier, het Berlarebroek in (oude Schelde-arm) Héhé !! Blauwborst, zie je hem ? Buizerd, we wandelen rustig

Foto: Eric Van Acker

verder. Watervogels - eenden op de plassen - de zang is P. M. minder. Ha, een paartje Rietgorzen. Overvliegende Aalscholver. Kom eens kijken, een Grote Keveorchis. Nee, da's Weegbree. Wat zeg je daar ?? De boeken ? Hm, toch Grote Keve. We naderen terug het dorp. Aie, aie !!! Ze rijden nog. Tien dikke druppels om te zeggen, jongens, stop maar, zie dat je uit dit wespennest geraakt. Nu, dat ging verbazend vlot. Een mooie dag. Dank Luc V. S. Dank Luk S. Aantal vogelsoorten: 57.

Vlaamse Ardennendag d.d. 27/04/2003

Gids: VM: Eric Cooman
 NM: Guido Tack
 Leiding: Luk Smets
 Aantal deelnemers: 33
 Verslag vm: Chris Verwaest
 nm: Ludo Madou

Voormiddag: Behalve dat het Dag van de Aarde is en tevens Erfgoedweekend wordt op zondag 27 april al voor de 26ste keer de Vlaamse Ardennendag georganiseerd met een waaier van activiteiten in het Heuvelland.

Onze afdeling heeft gekozen voor wandelingen in Tiegem en Oudenaarde. Na een busrit van bijna anderhalf uur worden we in Tiegem, een dorpje tussen Leie en Schelde, verwelkomd door Eric Cooman, die ons deze voormiddag zal rondleiden in het Sint-Arnolduspark en het Bassegebos, waarvan hij conservator is.

Het parkbos Sint-Arnoldus, nu eigendom van het bisdom Brugge, was vroeger een bedevaartsoord waar de heilige Arnoldus, patroon van de brouwers, werd vereerd. Zijn geschiedenis gaat terug tot de 11de eeuw. In zijn jonger leven adellijk brouwer en ridder, werd hij later benedictijnenmonnik en abt die het tot bisschop van Soissons schopte. In die hoedanigheid kwam hij Vlaanderen kerstenen. Er worden hem wonderbaarlijke genezingen toegeschreven en de verering kwam tot een hoogtepunt toen in de 19de eeuw het water van de Sint-Arnoldusbron in het Holdenbroekbos miraculeuze eigenschappen bleek te hebben. De "heilige" bron is er nog altijd en vormt samen met de idyllische vijvers een prachtig decor. Deze omgeving was een Sint-Martens-Latem avant-la-lettre, waar vele kunstenaars neerstreken. Getuige daarvan is het sprookjesachtige huis van de toondichter Alfons Moortgat, dat nu te koop staat.

Het Winterkoninkje begeleidt ons met zijn gezang door het park tot bij de Boskapel, waar een oude tulpenboom staat met die typische bladvorm waar we overduidelijk een tulp in herkennen. Langs en in de vijvers staan planten die kenmerkend zijn voor een kwelgebied zoals de Dotterbloem, Bittere Veldkers, met purperen meeldraden, Gele Dovenetel. Van het Groot Hoefblad (tweehuizig) staan er vrouwelijke planten met prachtige pluizige bloemen. De Salomonszegel, met de witte bloemetjes onderaan de blaren, staat bijna in volle bloei. Op de rijke vochtige leembodem vinden we ook Boswederik, Boszegge en Bosgierstgras terug. Tussen de bomen staan de Wilde Hyacinten in al hun blauwe kleurenpracht te pronken. Ondanks zware overlast in de jaren '70 (motorcross-toestanden!) heeft het bos zich goed hersteld en komen er vrij zeldzame soorten voor. Om de natuur ongestoord te laten, blijven 2 ha van het bos ontoegankelijk voor het publiek. Onze gids wijst ons op een boom met een oud

spechtengat, waaruit een zwart spoor naar beneden loopt; een mestspoor, zo blijkt, van Dwergvleermuizen. Die vonden het gat in de boom een ideale kraamkamer. Op een grasveldje naast de parking laat een Zanglijster zich bewonderen. Langs weilanden en velden in de beekvallei stappen we, soms opboksend tegen een straffe wind, richting Bassegebos. Onderweg passeren we een mooi plekje drassig bos waar volop Reuzenpaardenstaarten groeien, afgewisseld met gele Dotterbloemen. De Zwarte Mees, die zich prima thuisvoelt in dennenbossen, laat zijn typische geluid "witse witse" horen. Aan de horizon van het weidse landschap zien we heel mooi de contouren van het Bassegebos. Eric Cooman probeert met zijn stem boven het ruisen van de bomen uit te komen, wanneer hij ons vertelt over dit zeer oude eikenbos. Het omvat nu nog 6 ha en was vroeger een houtreservaat, bestemd voor de houtwinning. Vandaag bestaat het bos uit een bovenlaag van Zomereik en Es, een onderlaag van Vlier en Hazelaar en ertussen Tamme Kastanje en Esdoorn. Wanneer de houten afsluiting voor ons opengaat, betreden we een waar sprookjesbos! In indianenpas, allemaal achter elkaar, wandelen we over het hyacintentapijt, een paarse bloemenzee met roze accentjes van de Dagkoekoeksbloem, hier en daar nog een witte Bosanemoon of een zachtgele Slanke Sleutelbloem. Wie goed kijkt, vindt sporadisch een witte Boshyacint. Omdat we willens nillens toch de bloemen vertrappelen, komt een zoete geur vrij. Het Bassegebos is echt een lust voor alle zintuigen. Ook de Ransuil, de Grote Bonte Specht en de Boomklever vinden hier hun thuis. Na nog een woordje uitleg over de beheerswerken die hier vooral aan de rand van het bos worden uitgevoerd, is het jammer genoeg tijd om weer de bus in te stappen. Nu gaat het richting Oudenaarde waar we in het college een hapje gaan eten en van de lekkere matten-taart kunnen proeven.

vinders, Rouwmantel en Keizersmantel, de Ree en Hazelworm die hier vooral voorkomt nabij holle wegen. Spijtig dat de Vuursalamander en de Levendbarende Hagedis niet meer voorkomen. Een flora zoals de Reuzenberenklauw, bekend voor zijn brandend sap als de zon

Onze namiddaggids Guido Tack
Foto: Luk Smets

schijnt. Even werd er stil gestaan bij de zeer giftige Eenbes. Vele Boshyacinten deden ons denken aan een mooi tapijt. Wat opmerkelijk was dat de paarse kleur niet alleen voorkwam, maar dat er ook nog een witte kleur voorkwam. Bij het einde van de wandeling werd nog even stil gestaan bij een paardenras genoemd "Konik" uit Polen, en het winterharde Oost-Vlaamse Roodbont (specifiek aan deze dieren is het werpen van jongen zonder hulp van een dierenarts). Om te besluiten konden wij nog een wilde Perenboom waarnemen (kleine vruchten) die voornamelijk in Wallonië voorkomen. Moe en tevreden gingen wij huiswaarts.

Kuieren door het St-Arnolduspark
Foto: Luk Smets

Namiddag: Met 33 enthousiaste deelnemers werden wij vriendelijk begroet door onze plaatselijke gids die ons rondleidde met deskundige uitleg. Ename, vooral gekend voor zijn trappistenbier. Het bos is 370 ha. in schilderachtige omgeving. Dit bos heeft veel te danken aan Mariette Tielemans, die haar erfenis schonk aan de natuurliefhebbers om dit bos aan te kopen. Dit bos heeft een habitat voor de Hermelijn, Bunzing en de

Kalmthoutse Heide en opening tentoonstelling Liliane Verbeke d.d. 03/05/2003

Gids: Dré Van Stevoort
Leiding: Liliane Verbeke
Aantal deelnemers: 16
Verslag: Tuur Wuyts

't Was een gemotiveerd groepje dat deelnam aan deze lentewandeling in dit weidse natuurgebied. Het was zeer zonnig met een gedroomde wolkenhemel en met een stevige bries. We lieten ons op sleeptouw nemen door Dré die ook minder bekende aspecten onder de aandacht bracht. Zo leerden we de Veenbies en de behaarde Rode Bosmier kennen. Onder-tussen keken we naar op- en overvliegende vogels zoals Boerenzwaluw, Gierzwaluw, Boompieper, Boomleeuwerik, Roodborsttapuit, Tapuit en Wulp. Er waren reeds enkele libellen present. De typische kenmerken werden getoond van o.a. Vuurjuffer (zwarte poten!), Venwitsnuitlibel en prachtige Viervlek. 's Middags aten we onze boterhammen op met uitzicht op een ven waar we gedurigaan Boomvalken zagen jagen op Libellen. 't Zijn ongelooflijk behendige vliegers. Op een gegeven moment zelfs acht exemplaren tegelijk in beeld! En soms kwamen ze erg dichtbij. Schitterend!

Veenpluis tegen dreigende lucht
Foto: Luk Smets

De gevolgen van de brand van 1996 zijn nog steeds goed te zien in het landschap. Rupsen van Hageheld en Rietvink (twee nachtvlinders) werden weer letterlijk onder de loupe genomen. Na onze wandeling stapten we naar het bezoekerscentrum "De Vroente" waar de schilderijen-tentoonstelling van Liliane Verbeke na een korte toespraak van Luc Van Schoor werd geopend.

Luc spreekt, de "3 musketiers" luisteren met het glas in de hand.
Proost, Liliane en proficiat !
Foto: Luk Smets

Bij een hapje en een drankje werden de werkstukken bekeken en bewonderd. Een mooi besluit van een fijne dag waarvoor de verschillende medewerkers hartelijk bedankt zijn.

Fietstocht Klein-Brabant d.d. 11/05/2003

Gids: plaatselijke gidsen
Leiding: André Driesen
André Van Langenhoven
Aantal deelnemers: 9
Verslag: Guido Vermeiren

Na een mooie en ontspannen tocht van ongeveer 24 km arriveerden we rond 10.15 u aan het hof van Coolhem te Puurs. We werden er opgewacht en hartelijk verwelkomd door de plaatselijke gids Leo de Cleir. Het hof van Coolhem, 17ha groot, is een gemeentelijk domein en grenst aan een natuurgebied, de Moeren, dat

78ha groot is en slechts op aanvraag en mits begeleiding bezocht kan worden.

Dit Hof van Coolhem was een heerlijkheid van de Benedictijner paters van de abdij van Hemiksem, door hen aangekocht in 1480. Hier werd een kleine abdij opgericht waarin de oudere paters zich terugtrokken. De abdij werd spijtig genoeg afgebroken in 1828 en verkocht als bouwmetaal. Aan de ingang van het domein werd in 1827 een kapel gebouwd na aandringen van de plaatselijke bevolking, die door de afbraak van de abdij hun kerk zagen teniet gaan. Hier werden missen gehouden voor zelfs 300 man. De abdij bezat onder meer een kerk, brouwerij, washuis, laagstam boomgaard, een kanaal voor toegang via de Rupel en Vliet. Het Hof is prachtig van natuur en biedt voor elk wat wils. Zo konden wij noteren: de Tondelzwam (een saprofyt), Jezusoor, prachtige Beuken. Curiosa: bijentuin, oude en nieuwe boomgaard, kruidentuin en een vieze beestjestuin voor de kinderen. Na een korte verpozing en het verorberen van de boterhammetjes fietsten we richting Fort van Liezele en dit via zeer rustige wegen. Onze gids van dienst was Luc Olieslagher. Met oog voor detail en met veel enthousiasme, vertelde hij ons over het doel, de bouw en de werking van deze constructie. In de omringende grachten is een vissersclub gevestigd. Wij noteerden er 2 Nijlganzen met jongen, soepganzen en een vleermuizenkolonie die uniek is voor Vlaanderen.

Via een tocht door een andere mooie groene parel, het Tekbroek te Puurs, fietsten we terug richting Hoboken/Wilrijk. Aanvankelijk in het vertrouwde rustige tempo, doch omstreeks kilometer 37 werd het tempo drastisch verhoogd van 18 naar 23 km/uur. Reden: dreigende onweerswolken of het feit dat sommige paardjes de nabijheid van hun stal vermoedden.

André Driesen met zijn moedige "trappers"
Foto: Jef Aerts

oooo

Dichten

Dichten is simpele beloften
uit de wirwar van bramen plukken,
heel voorzichtig,
in de hoop dat ze rijp genoeg zijn,
en met elke bes
zomerzon op de lippen proeven.

Uit "Sterreschot" van Achilles Cools

Meer gedetailleerde informatie (vertrekplaats en -uur, kledij, ...) over de activiteiten vind je in dit tijdschrift.
Activiteiten, waar je je op voorhand moet voor inschrijven, zijn in vet gemarkeerd.

Uitstappen:

- Zo. 6 juli Noord-Limburg: Hageven en De Luysen
- Ma. 21 juli Heidebos in Moerbeke en Daknamse Meersen
- Za. 26 juli **Fietstocht in de Noorderkempen**
- Za. 2 aug. **Bustocht naar Nederland**
- Zo. 10 aug. Steltlopers in Zeeland
- Zo. 24 aug. Vlindertocht in de Viroinvallei
- Za. 30 aug. **Fietstocht Rondje Pontje: Goeree**
- Zo. 7 sept. Markiezaat en Zoomland
- Za. 13 sept. **Bustocht naar de Hoge Venen**
- Zo. 21 sept. Linkeroever en Saeftinghe
- Zo. 5 okt. Zangvogeltrek in de Hobokense Polder
- Zo. 12 okt. Herfstspeurtocht in Fort 7 (kinderactiviteit)
- Zo. 19 okt. **Busuitstap naar de Ardennen**
- Vr. 31 okt. Prullaria van Cap Gris Nez: De IJsvogel

Natuurbeheer:

- Za. 12 juli Hobokense Polder
- Zo. 10 aug. Hobokense Polder
- Za. 13 sept. Hobokense Polder
- Zo. 12 okt. Hobokense Polder
Info bij Danny Jonckheere/Wim Mertens (colofon)
- Za. 18 okt. Open beheersdag in Fort 7
Info bij Peggy Beers (colofon)

Vergaderingen (vrij toegankelijk):

- Wo. 20 aug. Kern Hobokense Polder, zaal Moretus, Berkenrodelei 32 - 36, Hoboken om 19.30 u
- Vr. 12 sept. Educatieve Werkgroep, De IJsvogel, Fort 7, Wilrijk om 19.30 u. Info bij Ria Thys (colofon)
- Wo. 17 sept. Kern Hobokense Polder, zaal Moretus, Berkenrodelei 32 - 36, Hoboken om 19.30 u
- Za. 11 okt. Planning beheerswerken in Fort 7, De IJsvogel, Fort 7, Wilrijk om 9.00 u. Info bij Peggy Beers (colofon)
- Di. 14 okt. Gidsenvergadering, De IJsvogel, Fort 7, Wilrijk om 19.30 u. Info bij Hilde Vangrunderbeek (colofon)
- Wo. 15 okt. Kern Hobokense Polder, zaal Moretus, Berkenrodelei 32 - 36, Hoboken om 19.30 u
- Wo. 22 okt. Opstartvergadering Werkgroep Beheer, De IJsvogel, Fort 7, Wilrijk om 20.00 u

Geleide wandelingen in onze natuurgebieden:

- Zo. 13 juli Zomerwandeling in Fort 7
- Zo. 17 aug. Hoogzomerwandeling in Hobokense Polder
- Zo. 21 sept. Vroege herfstwandeling Hobokense Polder
- Zo. 12 okt. Herfstwandeling in Fort 7
- Zo. 19 okt. Herfstwandeling in Hobokense Polder

Weekends en cursussen:

- Vr. 29 aug. Start **Paddestoelencursus** (theorieles in De IJsvogel)
- Za. 6 sept. Eerste praktijkles **Paddestoelencursus**
- Vr. 26 sept. **Weekend Cap Gris Nez**
- t.e.m. 28 sept.
- Vr. 3 okt. **Paddestoelenweekend in de Argonne**
- t.e.m. 5 okt.
- Za. 25 okt. **Vogeltrekweekend in Zeeland**
- t.e.m. 26 okt.

Infostanden van de Communicatiewerkgroep:

- Za. 23 aug. Wilrijk-Valaar: Valavond
- Zo. 21 sept. Aartselaar-Laar: Autoluwe Zondag
Info bij Daniella Van Peel (colofon)

In dit nummer

2	Colofon	17	Studie: 3 jaar waarnemingen "Vuile Plas"
3	Editoriaal	18	Dieren in onze omgeving
4	Agenda	19	Watervogeltellingen
10	Agenda: weekends en cursussen	20	Educatief: De verspreiding van vruchten, zaden en sporen (2)
13	Bestuursberichten	22	Kinderhoek: 't rAntGroentje
14	Fort 7-nieuws: Terugblik beheerswerken	24	Terugblik op de Open Natuur.dag
15	Gulden Sleutelbloem	25	Verslagen
	Dieren in Fort 7	32	Activiteitenkalender
16	Hobokense Polder-nieuws: Paddenovezet		

Teksten voor het volgend nummer van rAntGroen, met verschijningsdatum 1 oktober, ontvangen we graag ten laatste **15 augustus 2003**. Te bezorgen bij de rubriekverantwoordelijken, zie blz. 2